24-мӗш ҫул тухать. Хакӗ 15 пус.

1941
АВГУСТ
16
ШАМАТКУН
192 (5907) №

Чӑваш Коммуни

Пӗтӗм тӗнчери пролетарисем, пӗрлешӗр!

ВКП(б) ОБКОМӖПЕ
ШУПАШКАР ХУЛА КОМИТЕЧӖН,
ЧАССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕЧӖН
ТАТА ШУПАШКАР ХУЛА СОВЕЧӖН
ХАҪАЧӖ.

Пӗтӗм хуҫалӑх аппарачӗ вӑрҫӑ валли ӗҫлемелле!

Таса отечественнӑй вӑрҫӑ хирӗсенче совет халӑхӗ этемлӗхӗн хаяр тӑшманне—Германи фашизмне хирӗҫ туса пыракан вӑрҫӑ пек пысӑк вӑрҫӑ истори халиччен курман.

Икӗ пысӑк ҫар хирӗҫ-хирӗҫ пулчӗҫ: СССР халӑхӗсен ирӗклӗхӗпе чысне хӳтлекен Хӗрлӗ Ҫар тата вилӗм акакан, чуралӑх илсе килекен нимӗҫ фашисчӗсен хура кӗтӗвӗсем. Ҫапӑҫӑва икӗ енчен те пиншер те пиншер самолетсем, танксем, орудисем хутшӑнаҫҫӗ.

Мухтавлӑ Хӗрлӗ Ҫар, тӑшмана хирӗҫ геройла кӗрешсе, 6 эрне хушшинче вӑрӑ-хуракла Гитлер ҫарне питех те вӑйлӑн пыра-пыра ҫапрӗ. 1,5 миллион ытларах вилнисем, аманнисем тата тыткӑна лекнисем, 6 пин ытларах самолет, 6 пин ытларах танк, 8 пин ытларах оруди—ҫакӑн пек ӗнтӗ Германин «никам ҫӗнтерейми» ҫарӗн ҫухатӑвӗсем.

Шӑлсем таранах хӗҫпӑшалланнӑ чи хаяр тӑшмана хирӗҫ кӗрешесси пирӗн енчен те ҫухатусӑр пулмарӗ. Тӑван ҫӗршывшӑн, унӑн чыслӑхӗшӗн тата ирӗклӗхӗшӗн ӳкнӗ кашни ҫын вырӑнне вуншар совет патриочӗсем тӑраҫҫӗ. Кашни ҫӗмӗрӗлнӗ танк, самолет, оруди вырӑнне совет патриочӗсем ҫӗнӗрен те ҫӗнӗ боевой машинӑсем туса кӑлараҫҫӗ.

Юнлӑ гитлеризм Германи халӑхӗн тата хӑйӗн вассалӗ пулса тӑракан ҫӗршывсенчи халӑхсен пӗтӗм вӑйне сӑптӑрса илсе вӑрҫӑра пӗтерме ҫӗнӗ кӗтӳсем кӑларса ярӗ, вӑл халлӗхе тытса тӑракан техникӑна кӑларса ярӗ, кун пирки нимӗнле иккӗленӳ те пулма пултараймасть. Халӗ ӗҫе пуринчен ытла ҫынсем тата экономика тӗлӗшӗнчи резервсем татса параҫҫӗ, вӗсем гитлерла Германире пӗтсе пыраҫҫӗ, пирӗн вӗсем вӗҫӗ-хӗррисӗр нумай. Пирӗн халӗ хамӑрӑн резервсемпе, хамӑрӑн чӗртавар тата техника тӗлӗшӗнчи пуянлӑхсемпе нихӑҫанхи пек мар вӑйлӑн усӑ курмалла. Фронт валли, Хӗрлӗ Ҫар пополненине хӗҫпӑшаллантарма, халӑх ополченине, хӗрлӗ партизансене хӗҫпӑшаллантарма пиншер ҫӗнӗ самолетсемпе танксем, пиншер ҫӗнӗ орудисем, ҫӗршер пин тата миллионшар снарядсем, бомбӑсем, минӑсем, патронсем, винтовкӑсем туса хатӗрлеҫҫӗ тата вӗсене малашне те туса хатӗрлемелле.

Ҫавӑнпа та халӗ, ҫар командирӗсенчен тӑшмана хирӗҫ кӗрешнӗ ҫӗрте вӑрҫӑ ӗҫне питех те лайӑх пӗлсе ертсе пыма ыйтнӑ пекех, производство, хуҫалӑх аппарачӗн командирӗсенчен те производство мощноҫне лайӑх пӗлсе ӗҫе яма, техника мӗн пама пултарнине пӗтӗмпех илме, правительство заданийӗсене пысӑк ӑнӑҫлӑхпа тата оперативлӑхпа пурнӑҫа кӗртме ыйтаҫҫӗ.

Ҫӗршер те пиншер заводсем оборона валли ӗҫлеҫҫӗ. **Пур** предприятисене те фронт валли ӗҫлемелле туса йӗркелесе ярас пулать. **Пӗтӗм** хуҫалӑх аппарачӗн ӗҫне вӑрҫӑ интересӗсем ыйтнӑ пек урӑхлатса ҫӗнетмелле. Наркоматӑн, главкӑн, заводӑн аппарачӗ вӑл пирӗн государствӑн ҫар аппарачӗн пайӗ пулса тӑнине шута илмелле.

Граждӑн вӑрҫин ҫулӗсенче Владимир Ильич ҫапла тума хушнӑ: «Мӗнпур учрежденисен пӗтӗм ӗҫне вӑрҫа кирлӗ пек йӗркелесе пымалла, пӗтӗм ӗҫе вӑрҫӑ ыйтнӑ пек урӑхлатса ҫӗнетмелле!» Ленин ҫапла хушнӑ: «Вӑрҫӑ валли ӗҫлемен, е, тӗрӗсрех каласан, вӑрҫӑпа тӳрех ҫыхӑнса тӑман чылай облаҫсемпе учрежденисене чакармалла», тенӗ. Вӑрҫӑ ӗҫӗнче питех кирлӗ мар япала производствӑра, ҫавӑн пекех тата учрежденисенче пулмасан та пултарать тата ҫавӑн пек тумалла та.

Хуҫалӑх аппаратӗнче штатсем ытлашши тытни яланах сиенлӗ пулнӑ, халӗ вӑл пушшех те сиенлӗ. Май ҫитнӗ таран пӗчӗклетнӗ, анчах ҫав вӑхӑтрах лайӑх та тӗрӗс ӗҫлекен аппарат—акӑ мӗнле пулмалла вӑрҫӑ кунӗсенче наркоматӑн, заводӑн, главкӑн, трестӑн аппарачӗ. Хуҫалӑх аппарачӗн центрти, ҫавӑн пекех тата вырӑнсенчи звенисене, унӑн фронт ҫывӑхӗнчи, ҫавӑн пекех тата инҫетри тылра тӑракан звенисене вӑрҫӑ ӗҫне пӑхӑнтарса ӗҫлеттермелле. Хуҫалӑх руководителӗ, производство командирӗ, наркомат сотрудникӗ, вӗсем правительствӑн директивисене тӳрӗ кӑмӑлпа тата пӗтӗм вӑя парса, вӑхӑтра та хӑвӑрт туса пыраҫҫӗ пулсан, вӗсем пурте Германи фашизмне хирӗҫ пыракан отечественнӑй вӑрҫӑн активлӑ участникӗсем пулса тӑраҫҫӗ.

Хуҫалӑх командирӗсен—кӗҫӗннисен те, пысӑккисен те — халӗ вӑрҫӑ хатӗрӗсем тӑвакан производствӑна йӗркелеме, металӑн ҫӗнӗ маркисене тата профилӗсене ӗҫе яма, ҫӗнӗ машинӑсене, ҫӗнӗ материалсене ӗҫе яма уйрӑмӑнах лайӑх пӗлмелле, пысӑк пуҫарулӑх кӑтартмалла. Халӗ вырӑнти ресурссемпе тата майсемпе усӑ курни питех те пысӑк вырӑн йышӑнса тӑрать. Кашни хозяйственникӑн продукци кӑларассине ӳстермелли ҫӗнӗ майсене тӑтӑшах шыраса тупмалла, государствӑран май пур таран сахалрах ыйтмалла. Вырӑнта топливо пур пулсан—ӑна тупса ил, инҫетрен илсе килессе кӗтсе ан тӑр. Вырӑнти вӑйпах станок тума май килет пулсан—ӑна туса ӗҫе кӗрт, государствӑран ан ыйт. Хӑвӑн патӑнта кивелнӗ инструмента тӳрлетме май килет пулсан—тӳрлет ӑна, наркоматран ҫӗнӗ инструмент ан ил.

Государствӑна нумайрах пар, унран сахалрах ыйт! Большевикла хозяйственниксем шӑпах ҫавӑн пек тӑваҫҫӗ ӗнтӗ.

Бакури, Грозныйри, Майкопри нефтянниксем уйӑхран уйӑха нефть кӑларассине ӳстерсе пыраҫҫӗ, фронта нумайрах та нумайрах бензин параҫҫӗ. Вӑрҫӑччен нумайрах оборудовани ыйтнӑ, анчах продукци сахал панӑ хӑшпӗр хозяйственниксем-нефтяниксем хальхи вӑхӑтра ӗлӗкхи оборудованисемпех нумай нефть пама тытӑнчӗҫ. Техникӑри пуҫарулӑх, перекетлӗхӗн ҫирӗп режимӗ — ҫакӑ ӗнтӗ продукци кӑларассине ӳстерме май парать.

Пӗтӗм государство интересӗсемшӗн, фронт ыйтнисене туса пырассишӗн тӑрӑшасси хозяйственниксен пӗтӗм ӗҫӗнче тӗп вырӑн йышӑнмалла. Харпӑрхӑйӗн вак интересӗсемшӗн, производствӑна планланӑ тата производствӑна кооперациленӗ чухне харпӑрхӑйшӗн ҫеҫ тӑрӑшни пулмалла мар. Предприятисем тата промышленноҫӑн пӗтӗм отраслисем пӗр-пӗрне пур ӗҫре те пулӑшса пымалла. Санӑн техникӑллӑ хаклӑ опыт пур пулсан—ӑна кӳршӗри предприятине пар. Эсӗ тепӗр учрежденине унӑн заданине пурнӑҫа кӗртес ӗҫре пулӑшма пултаратӑн пулсан—кӗтсе ан тӑр, пуҫарулӑх кӑтарт, пулӑш ӑна. Хӑвӑн предприятишӗн кӑна тӑрӑшса, ыттисене сиен туни тӑван ҫӗршыв умӗнче преступлени туни пулӗччӗ. Заданине тултарас ӗҫе, Хӗрлӗ Ҫара пулӑшас ӗҫе кашни предприятин хӑйӗн пӗтӗм вӑйне хумалла.

Пирӗн промышленность вӑрҫӑ заказӗсене пурнӑҫа кӗртсе пырать. Заводра, тылра вӑрҫӑ заказӗсене пурнӑҫа кӗртесси фронтра командовани приказне ӗҫе кӗртнипе пӗр танах пулса тӑрать. Заказа пӗр сӑмахсӑрах ӗҫе кӗртмелле. Вӑрҫӑ вӑхӑтӗнче хуҫалӑхри дисциплина фронтри ҫирӗп дисциплинӑпа пӗр танах пулмалла.

Правительство заданийӗсене тултарас ӗҫре халӗ—кашни директор, цех начальникӗ, наркомат, главк, трест работникӗ тӗрӗслесе пырать. Ал ҫитерейменсӗр, хуллен, лӳппер ӗҫлекен ҫынсене, «объективлӑ сӑлтавсене» юрататкансене, сӳпӗлтисене вӑрҫӑ пӗр хӗрхенӳсӗр тӑрӑ шыв ҫине кӑларать. Халӗ ӗнтӗ хитре сӑмахсемпе, резолюцисемпе, шантарса каланисемпе никама та улталаймӑн. Эсӗ заказсене пурнӑҫа кӗртеймерӗн пулсан,—эсӗ пултараймарӑн, сана скидка пулмасть. Плансене пӗрмаях пурнӑҫа кӗртсе пыман пӗр заводӑн директорӗпе—Масленниковпа пӗтӗмӗшлӗ машиностроени наркомачӗ вӑрҫӑччен нумай вӑхӑт аппаланса тӑнӑ. Вӑрҫӑ вӑхӑчӗ—калаҫса ӳкӗтлемелли вӑхӑт мар. Вӑрҫӑ условийӗсенче завод ӗҫне тивӗҫлипе йӗркелесе яма пултарайманшӑн Масленникова ӗҫрен кӑларнӑ.

«Эпир Хӗрлӗ Ҫар тылне тӗреклетме тивӗҫ, хамӑрӑн пӗтӗм ӗҫе вӑрҫӑ интересӗсене пӑхӑнтармалла, мӗнпур предприятисене вӑйлӑн ӗҫлеттермелле, винтовкӑсем, пулеметсем, орудисем, патронсем, снарядсем, самолетсем нумайрах туса кӑлармалла...»

Сталин юлташ пӗтӗм совет халӑхне ҫапла чӗнсе калани—пӗтӗм промышленноҫӑн усӑмлӑ та ҫирӗп программа, хуҫалӑхри кашни руководительшӗн закон пулса тӑрать.

Хуҫалӑх аппарачӗн пӗтӗм ӗҫне вӑрҫӑ интересӗсене пӑхӑнтарса татӑклӑнах урӑхлатса ҫӗнетмелле.

Пурне те вӑрҫӑ валли, йӑлтах ҫӗнтерӳ валли!

Пурне те пирӗн ҫар валли, пирӗн флот валли, пирӗн авиаци валли!

Пурне те хамӑр ҫӗр ҫинчен фашистла вӑрӑ-хурахсене хӑваласа кӑларас ӗҫ валли!

Йӑлтах фашизма пӗтерсе тӑкас ӗҫ валли!

(«ПРАВДА» хаҫатӑн августӑн 13-мӗшӗнчи умстатьи).

Совет Информаци Бюровӗнчен

(Августӑн 14-мӗшӗнчи каҫхи пӗлтерӳ)

Августӑн 14-мӗшӗнче пирӗн войскӑсем Пӑрлӑ океанран пуҫласа Хура тинӗс патне ҫити тӑсӑлакан пӗтӗм фронтра противника хирӗҫ вӑйлӑ ҫапӑҫусем туса пынӑ. Кӑнтӑр енче пирӗн войскӑсем Кировоград тата Первомайск хулисенчен тухса кайнӑ.

Пирӗн авиаци, ҫӗр ҫинчи войскӑсемпе пӗрле кӗрешсе, противник войскисене пыра-пыра ҫапнӑ тата унӑн аэродромсенчи авиацине хирӗҫ кӗрешнӗ.

Августӑн 13-мӗшӗнче сывлӑшри ҫапӑҫусенче тата аэродромсенче нимӗҫсен 74 самолетне пӗтерсе тӑкнӑ. Пирӗн 27 самолет пӗтнӗ.

Балти тинӗсӗнче пирӗн карап нимӗҫсен подводнӑй лодкине путарнӑ.

* * *

Балти тинӗсӗнчи Хӗрлӗ ялавлӑ флотӑн «А» подводнӑй лодки, противникӑн коммуникацийӗсем патӗнче кӗрешнӗ чухне, нимӗҫсен 15 пин тонна водоизмещениллӗ танкерне путарнӑ. Совет подводнӑй лодкин экипажӗ хӑйӗн базинчен инҫетри вырӑнта нумай вӑхӑт хушши ишсе ҫӳренӗ. Моряксем разведкӑри службӑна сыхӑлӑхлӑн туса пынӑ, разведкӑра тупнӑ сведенисене командованине пӗлтерсе тӑнӑ. Питех те сыхланулла ӗҫлемелле пулнӑ, мӗншӗн тесен тинӗсӗн ҫак чылаях хӗрӳллӗ участокӗ ҫинче фашистсен самолечӗсем час-часах вӗҫсе ҫӳренӗ. Уҫӑ сывлӑшпа сывлама ҫӗрле, лодка шыв ҫине темиҫе сехетлӗхе ҫӗкленнӗ чухне кӑна май килнӗ. Ҫавӑн пек каҫсенчен пӗринче сигнальщик Петрухичев противникӑн танкерне курнӑ. Ҫутӑсене сӳнтерсе ҫак пысӑк судно подводнӑй лодкӑпа юнашарах пынӑ. Лодка ҫинче часах команда пулнӑ: «Срочное погружение!». Лодка тӑшмана хирӗҫ ывтӑннӑ. 10 минута иртнӗ хыҫҫӑнах лодка танкерпа юнашарах тӑнӑ. «Икӗ торпедӑпа! Пли!» текен команда илтӗннӗ. Лодка чӗтренсе илнӗ. Торпедист Макеев кӑларса янӑ торпедӑсем танкер ҫинелле ывтӑннӑ.

Командир лодка ҫулне труках улӑштарнӑ. Взрыв сасси янӑраса кайнӑ. Торпедистсем питех те тӗл персе тӑшман суднине лектернӗ. Перископ витӗр питех те вӑйлӑ ҫулӑм тухни курӑннӑ. Тинӗс ҫинче кӑнтӑрлахи пекех ҫутӑ пулнӑ. Ялкӑшса ҫунакан танкер патне фашистсен самолечӗсем ҫывхарса пынӑ. Ҫавтери тарӑхса кайнипе нимӗҫсен самолечӗсем тинӗсе вунна яхӑн глубиннӑй бомбӑсем пӑрахнӑ, анчах вӗсенчен пӗри те пирӗн лодкӑна сиенлеме пултарайман. Совет паттӑр подводникӗсем, хӑйсен тивӗҫне пурнӑҫласа, каллех хӑйсен службине Балти тинӗсӗн Н-ски участокӗнче тимлӗн малалла туса пыма тытӑннӑ.

* * *

Красноармеец-разведчиксем, кӗҫӗн лейтенант Климов ертсе пынипе, тӑшман тылӗнче нимӗҫсен пӗр группипе тӗл пулнӑ. Пулса иртнӗ ҫапӑҫура разведчиксен отрячӗ фашистсен салтакӗсене 150 ҫынна яхӑн пӗтерсе тӑкнӑ. Пулеметчик Вербицкий тӑшмана питех те тӗл лектернӗ. Вӑл хӑй пӗчченех, хӑйӗн пулеметӗнчен персе, нимӗҫсене 25 ҫынран кая мар пӗтерсе тӑкнӑ.

* * *

900 пассажира К. хулине илсе пыракан совет пароходӗ ҫине фашистсен «Ю-88» маркӑллӑ пикировка тӑвакан виҫӗ бомбардировщикӗ тапӑннӑ. Нимӗҫсем нумай бомбӑсем пӑрахнӑ, анчах вӗсенчен пӗри кӑна карапӑн надстройкин тимӗр переборки ҫине ӳксе палубӑна шӑтарса тухнӑ та машиннӑй отделени патне ҫитнӗ, анчах ҫурӑлса кайман. Пароход пассажирӗсем хушшинче Хӗрлӗ Ҫарӑн темиҫе командирӗ пулнӑ. Вӗсем тӑшман самолечӗсем ҫине ручной пулеметсемпе винтовкӑсенчен вӑйлӑн персе фашистсен пӗр бомбардировщикне персе ӳкернӗ, икӗ бомбардировщикӗ тарса пытаннӑ. Пароход К. хулине чиперех пырса ҫитнӗ.

* * *

Кӑнтӑр-хӗвеланӑҫ енче противникӑн инҫетри тылӗнче кӗрешекен партизансен активлӑхӗ кашни кунах ӳссе пырать. Юлашки темиҫе кун хушшинче партизансен отрячӗсем фашистла чаҫсем ҫине 8 хут вӑйлӑн тапӑннӑ. К. хулинчен инҫех мар вырӑнта «Победа за нами» отрядри партизансем нимӗҫсен пӗр ротине аркатса тӑкнӑ. Германин 60 салтакне вӗлернӗ. Отряд боецӗсем икӗ пулемет, пӗр миномет, 80 винтовка, 13 пистолет тата чылай боеприпассем туртса илнӗ. С. районӗнче М. юлташ командир пулса ертсе пыракан партизансем нимӗҫ велосипедисчӗсен пысӑк отрядне сапаласа янӑ. Ҫапӑҫура нимӗҫсен 10 салтакне тата пӗр офицерне вӗлернӗ. Партизансем хӗҫпӑшалсем тата оперативлӑ хаклӑ документсем ярса илнӗ.

Н. районӗнче Щ. юлташ командир пулса ертсе пыракан партизансем нимӗҫсен бронемашинине взрыв туса сирпӗтсе янӑ. Фашистсен офицерне тата икӗ салтакне вӗлернӗ. Э. ялӗ патӗнче ҫак отрядӑн боецӗсем нимӗҫсен тата тепӗр офицерне персе вӗлернӗ. Августӑн 9-мӗшӗнче отряд боецӗ Климентий Раснюк Т. ялӗ патне пыракан танка курнӑ. Гранатӑсен икӗ ҫыххине хатӗрлесе, Раснюк юлташ вӗсене пӗрин хыҫҫӑн теприне танк гусеници ҫине пӑрахнӑ, танка стройран кӑларнӑ. Юлашки 10 кун хушшинче Щ. юлташӑн отрядӗнчи партизансем пӗтӗмпе противникӑн 7 танкне тата бронемашинисене стройран кӑларнӑ.

* * *

Мотовилов юлташ командир пулса ертсе пыракан кавалери отрячӗ, противник тылӗнче кӗрешекенскер, нимӗҫсен штаб машинине ярса тытнӑ. Штабри тыткӑна илнӗ икӗ офицер ҫумӗнче тупнӑ документсем хушшинче Борисов хулинчи нимӗҫ коменданчӗн докладной записки пулнӑ. Оккупациленӗ хулара нимӗҫсем хуҫаланнине фашистсен коменданчӗ акӑ мӗнле ҫырса кӑтартать: «Хулара пурӑнакансем виҫӗ пин ҫынран ытла мар юлчӗҫ. Ку вӑл пирӗн войскӑсем ҫул ҫинчен каялла илсе килнӗ тата вӑрмансенчен пухса килнӗ беженецсемпе пӗрле шутланать. Магистрат штатне халичченех пухса йӗркелеме май килмерӗ, мӗншӗн тесен вырӑнти ҫынсенчен никам та пирӗнпе ӗҫлеме килӗшмест. Темиҫе ҫынна кӑна палӑртса хунӑ, вӗсем ҫине шанма пулать. Вӗсем хӑйсем те магистратра вырӑн йышӑнассине хирӗҫ мар пулас, анчах хӑйсен ҫыннисенчен хӑраҫҫӗ. Кунта пурӑнакан хӑшпӗр ҫынсем нимӗҫле калаҫаҫҫӗ, анчах та пӗр сӑмах та ӑнланман пек кӑтартма тӑрӑшаҫҫӗ. Инструкци хушнӑ тӑрӑх, вунӑ ҫултан пуҫласа 65 ҫула ҫитнӗ ӗҫлеме пултаракан халӑха пӗтӗмпех учета илнӗ. Обязательнӑй йӗркепе ӗҫ повинноҫӗ туса хунӑ. Пурте ҫулсем ҫинче тата ҫӗр чавнӑ ҫӗрте ӗҫлеҫҫӗ. Рабочисене конвой сыхласа ҫӳрет. Июлӗн 26-мӗшӗнче конвой ҫине тапӑннӑ. Салтаксем хӗҫпӑшалпа усӑ курнӑ. Тапӑнӑва пуҫараканӗсем тарнӑ, халӗ вӗсене вӑйлӑн шыратпӑр. Вӗсен тӑванӗсене тата ҫывӑх ҫыннисене заложник вырӑнне хурса арестленӗ. Тарнӑ ҫынсене тупаймасан, заложниксене персе вӗлеретпӗр. Юлашки 10 кун хушшинче 48 ҫынна персе вӗлертӗмӗр тата 50 ҫынна лагере патӑмӑр. Белоруссемпе вырӑссем хушшинче хирӗҫӳ кӑларма тӑрӑшатӑп, вӗсене пӗрле еврейсемпе хирӗҫтерме тӑрӑшатӑп. Магазинсемпе кооперативсем пушӑ. Частнӑй суту-илӳ ҫук-ха. Хула гарнизонӗн составне ӳстерме йӑлӑнса ыйтатӑп».

* * *

Средствӑсене, чӗртавара, материалсене тата топливӑна ҫирӗппӗн перекетлени Германи фашизмне хирӗҫ кӗрешес ӗҫре пирӗн тӑван ҫӗршывӑн вӑйӗсене ӳстерет. Совет патриочӗсем государство пурлӑхне перекетлӗн тыткаланин паха примерӗсене кӑтартаҫҫӗ. «Комсомольская правда» шахтӑн коллективӗ (Донбасс) 20 кун хушшинче креплени тумалли икӗ вагон йывӑҫа перекетлесе хӑварнӑ. Шахтӑри крепильщиксем Луковкинпа Тарасов юлташсем креплени тумалли йывӑҫа пӗр вагон ытла тата 200 шпал перекетлесе хӑварнӑ. Вӑрҫӑ пынӑ вӑхӑтра Бугурусланри нефтепромыслӑри кочегарсем Логачева, Бурлацкая тата Салова юлташсем нефть расходлассине 135 тонна чухлӗ чакарнӑ. Ленински чугунҫул ҫинчи Рязаньри отделенин старший машинисчӗн Коровкин юлташӑн паровоз бригади паровоз ҫӳрес хушӑна икӗ хут ӳстерсе, топливӑна 18 процент чухлӗ перекетлеме пултарнӑ. Днепропетровск облаҫӗнчи Южнотрубнӑй заводри мастерсем Цеба, Величко, Кабанов тата Олейник юлташсем 20 кун хушшинче 27 тонна горючи перекетленӗ. Курскри трикотаж фабрикин коллективӗ пӗр уйӑх хушшинче 4 тонна ҫип тата 30 пин йӗп перекетленӗ. Калининри искусственнӑй подошва тӑвакан заводра слесарь Бажанов юлташ, валецсем ҫине ҫу тытакан приспособлени туса лартса, сӗрмелли материалсен расходне икӗ хут чакарнӑ.

Социализмлӑ Ӗҫӗн Геройӗ Андрей Григорьевич Костиков.
(ТАСС фотохроники).

Республикӑри уйхирсенче

Кашни кӗлтешӗн, кашни пучахшӑн кӗрешӳ пултӑр

Колхозсен аслӑ уйхирӗсенче халь ӑнса пулнӑ тырпула пуҫтарса кӗрес ӗҫ сарӑлса пырать. Августӑн 10-мӗш тӗлне республикипе 70 пин гектара яхӑн кӗрхи тырӑсене вырса пуҫтарнӑ. Кашни колхоз тата колхозник ҫак мухтавлӑ ӗҫре малти вырӑна тухассишӗн тӑрӑшса ӗҫлет.

Вӑрнар районӗнчи Ленин ячӗпе тӑракан колхозра тырӑ вырнӑ ҫӗрте кулленех 250 ҫын ӗҫлет. Вӗсенчен чылайӑшӗ кулленхи ӗҫ нормине ирттерсе тултараҫҫӗ. Урапакассинчи «Правда» колхозра (Етӗрне р.) учительсемпе шкул ачисем те тырӑ вырма тухаҫҫӗ. Пӗчӗк ачасем валли площадка уҫса панӑ. Киров ячӗпе тӑракан колхоз государствӑна 116 килограмм хӑяр леҫсе панӑ. Аслӑ Шӑхалӗнчи (Елчӗк р.) «Ново-Чурино» колхозри машиноведсем Ф. Грибовпа В. Смолин юлташсем кунне 4-шар гектар тырӑ выраҫҫӗ. Кӗлте ҫыхнӑ ҫӗрте ӗҫлекен А. Аверьянова колхозница кунне 735 кӗлте таран вырса ҫыхать. Ишлей районӗнчи Карл-Маркс ячӗпе тӑракан колхоз членӗсем ыраш вырма тухсан малтанхи куннех ыраш вырмалли пӗтӗм лаптӑкран 15 процентне вырса пуҫтарнӑ.

Ӗҫӗн пысӑк тухӑҫлӑхне кӑтартса ӗҫлекен колхозсен йышӗ кулленех ӳссе пырать. Колхозниксем хӑйсен вырӑнӗнче тӳрӗ ӗҫлесе хамӑрӑн тыла ҫирӗплетсе пыраҫҫӗ. — Пирӗн кашни кӗлте фашизма ҫапса салатма пулӑшать, — теҫҫӗ вӗсем.

Ӑмӑртса ӗҫлеҫҫӗ

ОКТЯБРЬСКОЕ. Аслӑ Кӑрӑшкари «Вулкан» колхоз 110 гектар ҫинчи ыраша 6 кун хушшинче вырса пӗтерессишӗн кӗрешет. Кунта ӗҫлеме пултаракан пур колхозниксем те тырӑ вырма тухнӑ.

Колхоз правленинче ӗҫлекенсем те колхозниксемпе пӗрле тырӑ выраҫҫӗ. Саккӑрмӗш звенори колхозниксем ытти звеносенчен мала тухса пыраҫҫӗ. Ҫак звенона 8-мӗш класран вӗренсе тухнӑ А. Григорьева хӗрача ертсе пырать. Унӑн звенинче ӗҫлекен З. Дмитриева тата Иулита Чижова колхозницӑсем кулленех 80—85-шер тӗм вырса ҫыхаҫҫӗ. Пӗр кунхине 63 ҫулхи Наталия Петрова хӑйпе ӑмӑртса ӗҫлекен Е. Иванова юлташран 4 тӗм ытларах тунӑ пулнӑ. Анчах, Иванова юлташ ҫак 4 тӗме колхозниксем ӗҫ пӑрахнӑ хыҫҫӑн та пулин вырса тултарнӑ. Ҫакӑн пек тӗслӗхсене кунта кулленех курма пулать. Кашни колхозница ытларах ӗҫлесе нумайрах ӗҫкунӗ тума тӑрӑшать.

Колхозниксем ӗҫленӗ хушӑрах сывлӑшран килсе тапӑннинчен сыхланма вӗренеҫҫӗ. Кружоксенче халь 84 колхозник вӗренет.

Чӑнкассинчи Калинин ячӗпе тӑракан колхозра хӗрсех ыраш выраҫҫӗ. Колхозӑн виҫӗ жнейка, вӗсемпе иртен пуҫласа каҫченех ӗҫлеҫҫӗ. Ку таринччен колхоз мӗнпурӗ 140 гектар ытла ыраш вырса пуҫтарчӗ.

Тырӑ вырнӑ ҫӗрте чылай колхозницӑсем пысӑк тухӑҫлӑхпа ӗҫлеҫҫӗ. Н. Митрофанова кунне 90 тӗм тӑвать. 5-мӗш бригадӑри 3-мӗш звено звеновочӗ А. Исакова юлташ кулленхи нормӑна 150 процент ытла тултарса ӗҫлет.

Г. ЗАКАМСКИЙ.
Ф. ДАНИЛОВ.

* * *

СЕНТӖРВӐРРИ, августӑн 14-мӗш. **(Телефонпа).** Колхозсем пурте ыраш выраҫҫӗ. Паян Ельниковӑри «Социализм» колхоз, планпа пӑхнинчен пӗр кун малтан, ыраш вырса пӗтерчӗ. А. Иванова, У. Волкова колхозницӑсем кашни кун икшер норма туса пычӗҫ. Егорова юлташ кулленхи нормӑна 130 процент тултарса ӗҫлерӗ. Колхозра столовӑй тата ачасен яслипе площадки уҫнӑ, вӗсем колхозниксене ӗҫ вӑхӑчӗпе туллин усӑ курма пулӑшаҫҫӗ.

Новинскинчи Сталин ячӗпе тӑракан, Атлашеври «Моряк» колхозсем ыраш акма тытӑнчӗҫ.

М. ЯДРОВ.

Пахча-ҫимӗҫсем вӑйлӑ пулчӗҫ

ЙӖПРЕҪ. Таврари колхозсенче Ермолаев юлташа пӗлмен ҫын ҫук. Вӑл паллӑ садовод, нумай ҫул хушши «Молния» колхозра сад-пахчи ӗрчетес тӗлӗшпе ӗҫлет. Ермолаев пӑхса ӳстерекен ҫимӗҫ пахчинче панулми, чие, груша, хӑмла ҫырли тата ытти ҫимӗҫсем те нумай ҫитӗнеҫҫӗ. «Молния» колхозӑн сад пахчи Йӗпреҫ районӗнчи кӑтартулли шутланать. Ахальтен мар Ермолаев юлташ 3 ҫул хушши умлӑ-хыҫлах Пӗтӗм Союзри ялхуҫалӑх выставкин участникӗ пулма тивӗҫлӗх илнӗ.

Иртнӗ ҫул колхоз сад-пахча ҫимӗҫӗсене 23000 тенкӗлӗх сутнӑ. Кӑҫал та вӗсем 1000 тенкӗлӗх сухан, 400 тенкӗлӗх хӑмла ҫырли, 2000 тенкӗлӗх улмуҫҫи рассадисем сутнӑ.

Колхозӑн питомникӗнче сутмалли ҫамрӑк рассадӑсем татах 15.000 тӗп шутланаҫҫӗ.

Питех те паха ҫитӗнеҫҫӗ кӑҫал пахча-ҫимӗҫӗсем. Панулми, чие, купӑста, хӑяр, сухан, арбуз т. ыт. ҫимӗҫсен тухӑҫлӑхӗ нихӑҫанхи пек мар пысӑк пулать.

В. АНДРЕЕВ.

В. М. МОЛОТОВ юлташ Польшӑн ССР Союзӗнчи ӗҫӗсен поверенннӑйне г-н Ретингера йышӑнни

Августӑн 14-мӗшӗнче Ютҫӗршыв Ӗҫӗсен Халӑх Комиссарӗ В. М. Молотов юлташ Польшӑн ССР Союзӗнчи ӗҫӗсен поверенннӑйне г-н Ретингера йышӑннӑ.

Обязательствӑсене срокчен тултараҫҫӗ

ИШЛЕЙ. Колхозсенче патриотизмлӑ движени сарӑлса пырать. Кашни колхоз тата колхозник хуҫалӑхӗ фашизма ҫапса аркатма тӑван ҫӗршыва татах та ҫирӗплетме тӑрӑшаҫҫӗ. «Новое Марково» колхоз (председателӗ Быков юлташ) государство умӗнчи обязательствӑсене срокченех тултарчӗ. Колхоз 1941 ҫулшӑн сӗт-ҫу, ҫӑмарта, ҫӑм тата утӑ парса татрӗ. 75 килограмм лайӑх пахалӑхлӑ сӳс тата кантӑр вӑрри панӑ. Ҫавӑн пекех, 1941 ҫулшӑн государствӑна 120 центнер тырӑ авансапа панӑ.

Колхозниксем те государство умӗнчи обязательствӑсене хӑвӑртрах тултарма васкаҫҫӗ. «Париж Коммуни» колхозра 45 колхозник хуҫалӑхӗ, «Коминтерн» колхозра 25 хуҫалӑх ҫӑмарта парса татрӗҫ. Ҫак колхозри И. Рыскин колхозник ҫитес ҫулшӑн государствӑна аш-какай парса татрӗ. Чылай колхозниксем ҫитес ҫулшӑн государствӑна аванс шучӗпе аш-какай параҫҫӗ.

Г. РАЗУМОВ.

ОТЕЧЕСТВЕННӐЙ АСЛӐ ВӐРҪӐН ФРОНЧӖСЕНЧЕ

Германи фашизмне хирӗҫ пыракан кӗрешӳ фронтӗнче Командованин боевой заданийӗсене кӑтартуллӑн пурнӑҫа кӗртнӗшӗн тата ҫак ӗҫре хӑюллӑхпа хастарлӑх кӑтартнӑшӑн «Хӗрлӗ ялав» орденӗпе наградӑланӑ Павлов юлташ—Элӗк районӗнчи Мӑн Тукташ ялӗнчен.

Пӗр чаҫрен килнӗ икӗ ҫыру

Красноармеец В. Тихонов Хӗрлӗ Ҫар ретӗнче 1939 ҫултанпа. Вӑл ҫар ӗҫне тата политикӑна вӗренес ҫӗрте яланах малта пынӑ, отличник пулнӑ. Ҫавӑнпа та ӑна кӑҫал Хӗрлӗ Ҫар кунӗнче — февралӗн 23-мӗшӗнче Оборона Наркомӗ «Отличник РККА» значок парса наградӑланӑ.

Тихонов юлташ действующи арминчен пирӗн редакцине янӑ ҫырура ҫапла ҫырать:

«Ҫапӑҫун малтанхи кунӗсенче эпӗ комсомолецчӗ. Пӗр уйӑх хушшинче ҫапӑҫӑвӑн ответлӑ участокӗсенче темиҫе хут та пултӑм. Командовани панӑ боевой заданисене кашнинчех чыслӑн пурнӑҫларӑм. Ҫавӑнпа та эпӗ Ленин—Сталин парти ретне кӗме тивӗҫлӗ пултӑм, мана ВКП(б) членӗн кандидатне илчӗҫ.

Эпӗ боец-коммунист! Коммунизм ялавне ҫӳле тытса хамӑрӑн ирӗклӗхпе чысшӑн, ирсӗр фашизма хирӗҫ юлашки тумлам юн юлмиччен ҫапӑҫатӑп. Пире Аслӑ Сталин ертсе пырать, вӑл ертсе пынипе фашизма ҫӗнтеретпӗрех.

Мотоциклист
В. ТИХОНОВ».

* * *

— Малтанхинчен икӗ хут вӑйлӑрах ӗҫлетпӗр, эпӗ те халь кулленех ӗҫ нормине 200 процент тултарса ӗҫлетӗп,—тесе ҫырать Мускаври заводсенчен пӗринче ӗҫлекен манӑн юлташ, чӑваш хӗрӗ. Унӑн ҫырӑвне йӑлтах вуласа тухаймарӑм... команда пачӗҫ.

Разведчиксен умне лартнӑ задача пире паллӑ: К. ялне тӗпллӗн тӗрӗслесе противник вӑйне пӗлмелле. Машинӑсем малалла хӑвӑрт ыткӑнаҫҫӗ. Темиҫе минутӑран палӑртнӑ вырӑна ҫитрӗмӗр.

Командир патне кирлӗ сведенисене вӑхӑтра ҫитертӗмӗр. Ҫакӑн хыҫҫӑн ҫапӑҫу икӗ сехет хушши пычӗ. Эпир фашистсен пысӑк ушкӑнне йӑлтах пӗтерсе хутӑмӑр, К. ялне кӗрсе йышӑнтӑмӑр.

Мотоциклист
М. АНИСИМОВ.

Действующи арми.

☆ ★ ☆

ВИҪӖ ГЕРОЙ

СССР Верховный Совечӗн Президиумӗ 1941 ҫулти августӑн 13-мӗшӗнче кӑларнӑ Указ тӑрӑх Хӗрлӗ Ҫарӑн татах виҫӗ командирне Совет Союз Геройӗн званине панӑ.

Вӗсенчен чи асли капитан Ф. А. Баталов. Темиҫе талӑк хушши ҫапӑҫуран тухмасӑр вӑл хӑйӗн батальонне ертсе пынӑ. Июлӗн 14-мӗшӗнче батальон тӑшмана хирӗҫ ҫапӑҫӑва кӗнӗ. 15-мӗшӗнче каҫ пулса ҫитнӗ вӑхӑтра Ж. ятлӑ станцин ҫурҫӗр тата кӑнтӑр енчи вырӑнӗсене ҫапӑҫса йышӑннӑ. Июлӗн 17-мӗшӗнче батальон Н. ятлӑ яла, тепӗр кун тӑшмана хӑваласа кӑларса П. тата З. ятлӑ ялсене тытса илнӗ.

Ялсем хушшинчи пӗр километрта ҫырма юхса иртекен уҫӑ шурлӑх пулнӑ. З. ятлӑ ялта пытанса тӑнӑ противник Баталов батальонне пулеметсемпе миномётсенчен хытӑ пенӗ. Ҫак шурлӑхлӑ вырӑнтан персе тӑнӑ вӑхӑтра иртсе кайса противник йышӑннӑ яла илмелле пулнӑ.

Капитан Баталов батальона малалла ертсе кайнӑ. Фашистсем батальон ҫине тӑхлан ҫӑмӑрӗ ҫутарнӑ,ултӑ хут атакӑна кӗнӗ. Анчах пӗр боец та хӑраса чакман, ҫынсем хӑйсен командирӗ хыҫҫӑн хастарлӑн пынӑ. Харӑссӑн ҫапӑҫса яла тытса илнӗ, тӑшман пирӗн вӑя хирӗҫ тӑраймасӑр тарнӑ.

Хӑйӗн ӗҫӗсем ӑнӑҫсӑр пулнӑ пирки урса кайнӑ тӑшман батальона икӗ хутчен хупӑрласа илме хӑтланнӑ. Капитан Баталов персе пырса тата маневр туса батальона хупӑрласа илес вырӑнтан кӑларнӑ.

Совет Союзӗн геройӗ лейтенант В. Г. Каменьщиков пирӗн тӑван ҫӗршыв ҫине хаярран тапӑннӑ тӑшмана малтанхи кунах ҫӗмӗрме тытӑннисенчен пӗри пулса тӑрать.

Июнӗн 22-мӗшӗнче Б. ятлӑ пункт ҫине фашист самолечӗсен кӗтӗвӗ килсе тухнӑ. Каменьщиков юлташ, тӑшмана хирӗҫ тухма приказ илсенех, виҫӗ «Мессершмитт» самолетпа ҫапӑҫма тытӑннӑ. Нимӗҫ самолечӗсем хӑйсем йышлӑрах пулнине кура хытӑ тапӑнма тытӑннӑ. Анчах фашистсене чунтан курайманни совет патриочӗсен вӑйне ӳстерет.

Лейтенант Каменьщиков противникӑн пӗр самолетне персе ӳкернӗ. Противникӑн икӗ самолечӗ унӑн самолетне сывлӑшра вут тивретнӗ. Каменьщиков юлташ противниксене хирӗҫ кӗрешсе, хӑйӗн самолетне хастарлӑн сыхласа хӑварасшӑн пулнӑ. Ҫӗр патне 200 метр юлсан кӑна Каменьщиков парашютпа сикнӗ.

Унӑн пичӗсем тата аллисем ӗннӗ, анчах вӑл часрах ҫапӑҫӑва каясшӑн пулнӑ. Тӑватӑ кунтан тӑшмана хирӗҫ кӗрешме сывлӑша ҫӳле ҫӗкленнӗ. В. Г. Каменьщиков, ытти совет самолечӗсемпе пӗрле, тӑшманӑн тӑватӑ самолетне пӗтернӗ. Вӑл хӑй сывлӑшри вӑрҫӑра икӗ «мессершмиттпа» ҫапӑҫнӑ, пӗрне персе ӳкернӗ, тепри тарнӑ.

Каменьщиков июлӗн 10-мӗшӗнче пӗр «мессершмитта» ӳкернӗ, июлӗн 12-мӗшӗнче «юнкерс» ҫунса пирӗн территоринче ӳкнӗ.

Халӗ Совет Союзӗн Геройӗ ятне илнӗ кӗҫӗн лейтенант С. Г. Ридный июлӗн 10-мӗшӗнче нимӗҫсен «юнкерс» бомбардировщикне, июлӗн 11-мӗшӗнче «хейнкель» самолетне персе ӳкернӗ. Ридный июлӗн 12-мӗшӗнче тепӗр самолетпа пӗрле противникӑн ытти самолечӗсемпе ҫапӑҫнӑ. Малтан тӑшманӑн пӗр самолетне ӳкернӗ, унӑн экипажӗ ҫунса кайнӑ. Кун хыҫҫӑн Ридный тепӗр самолета хӑваласа кайнӑ та ӳкернӗ. Экипажри 3 ҫын тыткӑна лекнӗ, пӗри вилнӗ.

С. Г. Ридный самолечӗ ҫапӑҫусенче темиҫе хутчен сиенленнӗ, анчах кашнинчех ӑста пилот лайӑх килсе ларнӑ. Унӑн машини халӗ те ҫапӑҫусенче пулать.

Лейтенант Ридный час-часах кунне темиҫе хут ҫапӑҫӑва вӗҫсе каять. Вӑл пирӗн бомбардировщиксене хӳтӗлесе пырать, противника тытса илет, унӑн войскисене тата аэродромӗсем ҫине пыра-пыра тапӑнать.

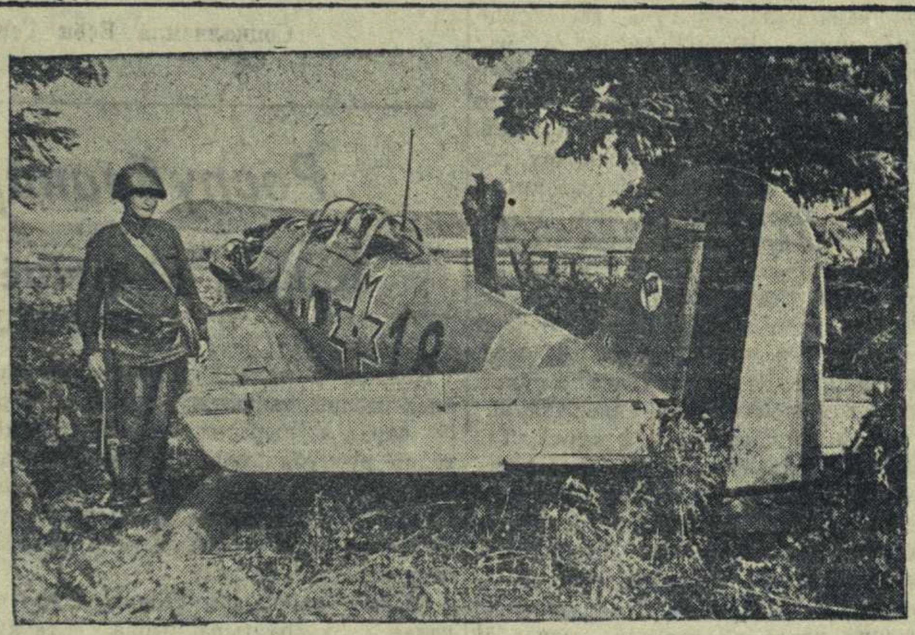

Фронтра социализмлӑ ӑмӑртӑва пуҫарса яракан В. А. Рудаков юлташ командир пулса ертсе пыракан часть тӑшмансен 80 ытла самолетне персе антарнӑ.

УКЕРЧӖК ҪИНЧЕ: Рудаков юлташӑн чаҫӗнчи летчиксем персе антарнӑ тӑшман самолечӗ.

М. РЫЖОВ фотоӳкерчӗкӗ (ТАСС фотохроники).

☆

Совет Союзӗн Геройӗ Кисляков

ДЕЙСТВУЮЩИ ФЛОТ, августӑн 14-мӗш. (ТАСС). Старший сержант-комсомолец Василий Кисляков совет морякӗсен отрядӗнче хӑйӗн пултаруллӑ ӗҫӗсемпе паларса тӑнӑ. Вӑл хӑйӗн отделенине ертсе тӑшман тылне шала темиҫе хут кӗрсе кайнӑ. Кашнинчех противник ҫинчен паха сведенисем пухса таврӑннӑ.

Ку расра Кисляков отделенийӗ Н. высотана ҫирӗппӗн сыхласа тӑма приказ илнӗ, вӑл высота стратеги тӗлӗшӗнчен питӗ пысӑк вырӑн йышӑнса тӑнӑ. Фашистсем вӑл высота ҫине тупӑсенчен, пулеметсенчен тата миномётсенчен персе тӑнӑ. Краснофлотецсем хирӗҫ пемен. Окоп чавса тӗпллӗн пытанса выртнӑ та, противник сывхарасса кӗтнӗ.

Фашистсем хӗрлӗ боецсем хирӗҫ тӑрассине пӗтерсе хунӑ тесе шутланӑ, вӗсем наступлени тума тытӑннӑ. Старший сержант хушнипе пирӗн боецсем вӑйлӑн персе тӑма пуҫланӑ. Нимӗҫсемпе финсен салтакӗсем ҫухалса кайнӑ. Офицерсем салтаксене вӑрҫса, кӑшкӑрса тата хӑратса атакӑна кӗртнӗ. Противник йышлӑн пулнӑ пулсан та, совет морякӗсем хӑраса ӳкмен. Фашистсем сӑрт ҫинелле куҫса пынине краснофлотецсем курнӑ, гранатӑсене хатӗрлесе хунӑ. Кӑшт вӑхӑт иртнӗ, унтан наступлени тӑвакансем ҫине гранатӑсем тӑкӑнма пуҫланӑ. Гранатӑсем ҫурӑлса кайнипе сывлӑша вӑйлӑ вут-хӗм ҫавӑрса илнӗ. Сӑрт айлӑмӗ Германи салтакӗсемпе тулса ларнӑ. Тӑшман хӑраса ӳкнипе аялалла анса выртнӑ.

Патронсем Кисляковӑн ҫеҫ юлнӑ. Высота ҫинче юлни — ҫынсене ахалех пӗтерни пулать. Ҫавӑнпа та фашистсем каллех сӑрт ҫинелле шуса хӑпарнӑ хыҫҫӑн, Кисляков боецсене палӑрмалла мар шуса кайма хушнӑ, хӑй пытанса выртнӑ.

Хӑюллӑ сержант выртнӑ тӗле противник тӑватӑ пулеметран персе тӑма тытӑннӑ. Пульясем гранатӑсен сумкине тата плащ-палаткӑна шӑтарса пӗтернӗ. Мухтавлӑ краснофлотец ҫав вырӑнтах выртнӑ, тӑшман ҫине персе тӑнӑ.

Фашистсем ушкӑнпа темиҫе хутчен Н. высота ҫине хӑпарса советӑн паттӑр воинне ҫавӑрса илме хӑтланнӑ, анчах вӗсем ӑна тӑвайман. Кисляков гранатӑсене пӗрин хыҫҫӑн теприне пӑрахнӑ, тӑшман каялла чакнӑ.

Герой-морякӑн пемелли хатӗрӗсем пӗтсе ҫитнӗ, фашистсем окоп патнелле шуса пынӑ, Кисляков ҫав самантра чее шухӑш тупать.

— Взвод!—тесе таврана илтӗнмелле хытӑ кӑшкӑрать,—атакӑна хатӗрленӗр!

Унӑн чеелӗхӗ ӑнӑҫлӑ пулнӑ. Наступленине чарса лартнӑ. Тӑшман хирӗҫ персе тӑма хатӗрленнӗ.

Сержант Кисляков нимӗҫсемпе финсен салтакӗсем хӗснине хӑй патне ҫӗнӗ вӑй пырса ҫитиччченех чарса тӑнӑ. Противника сирсе пӑрахнӑ, вӑл пысӑк ҫухату тунӑ. Кисляков хӑюллӑн сыхласа хӑварнӑ Н. высотана хӗрлӗ воинсем ҫирӗппӗн йышӑнса илнӗ.

Правительство старший сержантӑн Василий Павлович Кисляковӑн мухтавлӑ ӗҫне пысӑккӑн хакланӑ, ӑна Совет Союз Геройӗн званине панӑ.

УКЕРЧӖК ҪИНЧЕ: летчик-лейтенант И. К. Зубилов, тӑшман объекчӗсене пӗтерсе тӑкас тӗлӗшпе Командовани панӑ задание вӑл отлично пурнӑҫа кӗртнӗ.

Н. ЯНОВ фотоӳкерчӗкӗ (ТАСС фотохроники).

Тискер-кайӑксен тыткӑнӗнче

Павел Неструев красноармеец каласа пани

Н. ятлӑ поселок патӗнче тӑшман пульли Павел Неструев красноармееца амантнӑ. Боец патне медсестра Ольга Райская пынӑ. Вӑл суранӗсене ҫыхнӑ хыҫҫӑн фашистсем пенисене пӑхмасӑрах аманнӑ Неструева хӑрушӑ мар вырӑна илсе кайнӑ, анчах ҫав вӑхӑтра сестрана тата вӑйран кайнӑ боеца Гитлер бандисем тытса илнӗ. Неструевпа Райская фашистсен тыткӑнне лекнӗ. Неструев нумай тӑман, унтан тухса тарнӑ.

Павел Неструев ҫапла каласа парать:

— Фашистсем пире землянкӑна, хӑйсен штабӗ тӑракан вырӑна, илсе пычӗҫ. Офицерсем сӑра ӗҫсе ларатчӗҫ. Хӑмасенчен тунӑ сӗтелсем ҫинче тулли бутылкӑсем пурччӗ тата пушатнӑ кӗленчесем землянка стенисем хӗррипче выртатчӗҫ. Пӗр офицер револьверӗпе юнаса мана тапӑнчӗ, пирӗн чаҫсем ӑҫта тӑни, минӑсем хунӑ хирсем, ҫак районри Совет вӑйӗсем ҫинчен ыйтма тытӑнчӗ. Паллах ӗнтӗ эпӗ те, Оля Райская та, пӗр сӑмах та чӗнмерӗмӗр.

— Эсӗ, медицинт, хӗрлисене тӳрлететӗн-и? Хӗрлӗ войскӑсем ӑҫта тӑнине кала!—хуҫӑк-ванчӑк чӗлхепе вырӑсла ыйтма тытӑнчӗ урса кайнӑ фашист.

— Эсӗ большевик-и? Комсомол-и?—пирӗн паттӑр Оляран ыйтма тытӑнчӗ тепӗр офицер, питӗнчен ҫупса ячӗ.

Оля Райскаяна мӑшкӑллама тытӑнчӗҫ. Унӑн вӑрҫӑ формине хывӗҫ, ҫаппа-ҫарамас хӑварчӗҫ, ӳсӗр офицерсем ирӗксӗрлерӗҫ. Кайран Оляна землянкӑран кӑларса ывӑтрӗҫ, ӳсӗр салтаксене мӑшкӑллама пачӗҫ. Темиҫе минутӑран пӑшал сасси илтӗнчӗ. Асап курнӑ мӑнтарӑн хӗрарӑмӑн сассине эпӗ урӑх илтеймерӗм, ӑна персе вӗлерчӗҫ.

Эпӗ ӳсӗр офицерсен умӗнче тӑтӑм. Мана резинӑран тунӑ туясемпе хӗнеме тытӑнчӗҫ. Пӗр офицер манӑн аманнӑ алла йӗппе чиксе тухрӗ, пур вырӑнта та юн тапма тытӑнчӗ. Ҫак тискерлӗхсем хыҫҫӑн пӗр офицерпе икӗ салтак мана ҫыхса тахӑш енне илсе кайрӗҫ.

Эпир хир тата вӑрман сукмакӗ тӑрӑх утрӑмӑр. Ӑҫта илсе кайнине эпӗ пӗлместӗп.

Сасартӑк сукмакӑн икӗ енчен те юпасем, сенӗксем тата пуртӑсем йӑтнӑ хӗрарӑмсемпе арҫынсем хӑвӑрттӑн сиксе тухрӗҫ. Хӑшпӗрисен дробовиксем пурччӗ. Партизансем салтаксене часах вӗлерчӗҫ, офицер-бандита чӗрӗн тыткӑна илчӗҫ.

— Суран тӳрленсенех, эпӗ фронта таврӑнатӑп. Эпӗ фашистсен тискерлӗхне тӳснӗ хыҫҫӑн фашистсен шаккалӗсене вуншар хут хытӑрах хастарлӑхпа ҫапма тытӑнатӑп. Пӗтӗмпех пӗтеричченех ҫапмалла!

Ҫапла каласа парать Павел Неструев.
(«Труд» хаҫатран).

Комсомолецсен пархатарлӑ ӗҫӗ

СОВЕТСКОЕ. Аслӑ ҫулпуҫ Сталин юлташ фронта пур енчен те пулӑшу пама чӗнсе каланине пурнӑҫлас ӗҫ районра кулленех пысӑк хастарлӑхпа пулса пырать. Кашни колхозник, рабочи, интеллигент Хӗрлӗ Ҫара тӑшманпа ҫапӑҫнӑ ҫӗрте ҫӗнтерӳ тума пулӑшать.

Ҫак юлашки вӑхӑтра районра тимӗр-тӑмӑр пухас ӗҫ анлӑн сарӑлса кайрӗ. Кивӗ тимӗр-тӑмӑр районра темӗн чухлех выртнӑ. Вӗсем Хӗрлӗ Ҫара валли вооруженисем тума юрӑхлӑ. Халӗ ӑна хӗрсех пухаҫҫӗ. Паянхи куна пӗтӗмпе 26 тонна ытла пухнӑ та ӗнтӗ.

Тимӗр-тӑмӑр пухас ӗҫе уйрӑмӑнах Анаткассинчи «Октябрь» колхозри комсомолецсем пысӑк тимлӗхпе тытӑннӑ. Комсомол организацин секретарӗ Индейкин юлташ тӑрӑшса ӗҫленипе, кунти комсомолецсем пӗр кун хушшинче пӗр тонна ытла тимӗр-тӑмӑр пухса панӑ. Молякри «За коммунизм» колхозри комсомолецсем те тимӗр-тӑмӑр пухаҫҫӗ. Вӗсем ҫур кун хушшинче 200 килограма яхӑн пухнӑ.

Як. СИГАЙ.

ПАРТИЗАНСЕМ

I.

К. лейтенант пӗр хытӑ юхакан анлӑ шыв ҫывӑхӗнчи районра фашистсен ҫарӗсем мӗнле тӑни ҫинчен пӗлсе килме приказ илнӗ. Приказа пурнӑҫлама кайсан лейтенант ҫав юханшывӑн каҫмисемпе кӗперӗ еннелле тӑшмансен снарядсемпе бензин тиенӗ пысӑк транспорчӗсем пынине асӑрханӑ. Вӗсем тепӗр ирхине ирех шыв урлӑ каҫасса, нимӗҫсен чаҫӗсем, Хӗрлӗ Ҫар хытах ласканӑскерсем, ҫӗнӗ вӑй илессе лайӑхах курнӑ.

Хӑйне мӗн хушнине лейтенант пурне те тунӑ. Каялла таврӑннӑ чухне ӑна нимӗҫсен икӗ истребителӗ тапӑннӑ. Лейтенант, истребительсене хирӗҫ ҫапӑҫса, пӗрне персе антарнӑ.

Иккӗмӗш истребителӗ, пӑрӑнарах ҫавӑрӑнкаласа ҫӳресе, ӑна хирӗҫ пенӗ, лейтенантӑн икӗ урине те амантнӑ...

Каҫхине лейтенант тӑна кӗрсе куҫне уҫса пӑхать. Вӑл пӗр варта выртать иккен, вар тӗпӗнче тӑп-тӑрӑ шыв юхать. Лейтенант шыв ӗҫет те суранланнӑ урисене шыва чиксет, пустав брюки вӗҫне касса ҫурса, суранӗсене ҫыхать. Унтан кӑшт канать те, питне уҫӑ ҫӑл шывӗпе йӗпетсе, ерипен аналла шӑвӑнать.

Темиҫе хутчен вӑл тӑнне ҫухатать. Шыв патне выртса шыв ӗҫет те, кӑшт уҫӑлать, унтан каллех малалла шӑвать. Ҫапла вӑл снарядсемпе аркатса тӑкнӑ, бомбӑсем пӑрахса ҫунтарса янӑ пӳртсем ҫывӑхне пырса тухать. Ӗнӗк шӑрши кӗнӗ,—хӑшпӗр ишӗлсе аннӑ ҫуртсем халӗ те йӑсӑрланса тӗтӗм кӑларса выртнӑ. Чи хӗррипчи пӳрчӗ кӑна, улмуҫҫи пахчи варринче ларакранскер, сыхланса юлнӑ. Сад хӗррипе ватӑ пысӑк ҫӑкасем ӳснӗ. Лейтенант улмуҫҫисем хушшинче вӗллесем пуррине асӑрхать. Вӑл утар патне шуса пырать, кӑшкӑрса сасӑ парасшӑнччӗ ҫеҫ, шӑп ҫав хушӑра йывӑҫ тӗмисем хушшинчен пӗр сар хӗр пичӗ курӑнса каять. Анчах хӗр ҫавӑнтах пытанать. Лейтенант ахлатса илет, пуҫне курӑк ҫине хурать. Темӗн кӑштӑртаттнине илтсе, вӑл кӑштах ҫӗкленсе куҫне уҫать те утарта ӗҫлекен старике курать. Мӗн авалтанпа картина ҫине ӳкернӗ хурт-хӑмӑр ӑсти сӑнарех ку этемӗн сӑн-сӑпачӗ: хӑй ырханкка, ҫӳҫӗпе сухалӗ шурӑ, лутрарах кӗлеткеллӗ, ҫара уран.

Лейтенанта пӗр сӑмах та чӗнмен, вӑл виҫӗ хутчен ӳсӗрнӗ кӑна. Тӗмсем хушшинчен каллех хӗр пичӗ курӑннӑ та ҫавӑнтах пытаннӑ. Старик куҫӗпе лейтенант еннелле тӗллесе кӑтартнӑ та пуҫне сылтӑм еннелле сулнӑ. Старик систернине ӑнланса илсе, хӗр пӑрӑннӑ. Старик лейтенанта пӗчӗк ачана ҫӗкленӗ пекех алӑ ҫине илнӗ те утара илсе кайнӑ.

К. лейтенантӑн куҫӗ хуралса килет, тӑнӗ килсе кӗмесӗрех вӑл ҫывӑрса каять. Тӗттӗм пулса килсессӗн ҫеҫ куҫне уҫать вӑл. Утарта ҫынсем пуррине туйса илет лейтенант, вӗсен сассине илтет вӑл. Вӗсем нимӗҫле калаҫнӑ, ҫак вырӑнта парашютпа аннӑ вырӑс летчикне курман-и?—тесе ыйтнӑ вӗсем старикрен. Старикӑн хӑлхи витӗрех илтмест пулас. Вӑл салтаксенчен хыттӑн кӑшкӑрса темиҫе хутчен ыйтса пӗлнӗ, лешсем вырӑсла та, нимӗҫле те хыттӑн сухӑрса ӑнлантарма тӑрӑшнӑ. Старик вырӑсла та, нимӗҫле те пӗр ҫак сӑмаха пенӗ:

— Ӑнланаймастӑп. Ӑнланаймастӑп. Илтместӗп тетӗп-ҫке. Хӑлха витӗрех мар, акӑ мӗн.

Салтаксенчен пӗри:

— Ӑҫтан, апле ку ватӑ йытӑ пирӗн чӗлхене пӗлет-ха?—тесе кӑшкӑрнӑ.

Старик, хӑй 1915 ҫулта плена лекни ҫинчен, 3 ҫул хушши Баварире пурӑнса, ҫав вӑхӑтра кӑштах нимӗҫле вӗренни ҫинчен каласа панӑ. Салтаксем пыл ыйтнӑ. Старик пыл халӗ ҫук-ха, вӑл августра пулать, ӗненместӗр пулсассӑн, акӑ вӗллесене ҫӗмӗрӗр те мӗн пуррине пӗтӗмпех илсе кайӑр, тесе каланӑ.

— Эсӗ, ватӑ йытӑ, тен, вырӑс летчикне те пыл хурчӗсем нумай ҫӗре пытарнӑ пулӗ,—тенӗ нимӗҫсенчен пӗри.

Старик ӑна хирӗҫ темӗн мӑкӑртатса илнӗ. Салтаксем каллех кӑшкӑраша пуҫланӑ, анчах старикки хӑйӗннех пенӗ.

— Вилли, пӗрре тытса силле те ҫак йытта, вара кайӑпӑр.

Вилли старике ҫавӑрса илнӗ те ласкама пуҫланӑ. К. лейтенант вӑл кӗскен ахлатса йӑнӑшса илнине илтет. Унтан шӑп пулнӑ, ҫынсем кайнӑ, старик ахлатма чарӑннӑ.

— Асатте тетӗп, асатте,—тет лейтенант пӑшӑлтатса,—мӗн пулчӗ сана, асатте?

— Нимӗнех те мар, эсрелӗ нимӗҫсем кӑшт кӑна янаха ҫавӑрса лартатчӗҫ,—тет старик, лейтенант патне пырса.— Эсӗ халӗ выртах-ха.

— Мана выртма юрамасть. Манӑн хӑвӑртрах донесенипе каяс пулать, ӑнланатни? Мана сирӗн хамӑрӑннисем патне леҫсе ярас пулать.

Старик нимӗн те шарламан. Вӑл каҫхи сас-чӗве тинкерсе итленӗ. Ӗнтрӗкрен хӗр тухса тӑнӑ.

— Вӗсем Чалӑш просекӑпа кайрӗҫ,—тенӗ вӑл.

— Унта кам?

— Унта Сысой ларать.

— Иккӗн пыни ҫинчен, вӗсен пулемет ҫукки ҫинчен куккукла авӑтса систер.

Хӗр кайнӑ.

Темиҫе минутӑран аякра куккук хӑвӑрт авӑтма тытӑннӑ. Часах вӑл чарӑннӑ, унтан кӑшт тӑрарахпа тата икӗ хутчен авӑтса илнӗ. Старик пӗтӗм кӗлеткипе тӑсӑлса, кармашса итлесе тӑнӑ. Тата пӗр вунӑ минута пулӗ иртнӗ те, вӑрманта икӗ хутчен пӑшал пенӗ сасӑ янӑраса кайнӑ. Старик сӑмах хускатнӑ:

— Хӑй уксак ҫара илмерӗҫ, пересси питӗ маттур перет вара. Шӑв ман хӗр хыҫҫӑн шӑлкаланса ҫӳрет тата. Илтрӗн-и, вӑрманта икӗ хутчен кӗрӗслетрӗ. Ҫавӑн ӗҫӗ вӑл. Выртма канлӗ-и?

— Лайӑх.

— Анюта ҫыхса ячӗ. Вӗренчӗ вӑл. Акӑ каҫхине эпир сана урӑх вырӑна куҫарӑпӑр, унта саншӑн питех те лайӑх пулать, лазаретринчен кая мар.

— Мана сирӗн хамӑрӑннисем патне каҫарса яма тӑрӑшмалла, лазарета мар!—тет лейтенант ҫилленсе.—Манӑн унта халех ҫитсе хыпар пӗлтермелле, тетӗп-ҫке сана.

— Акӑ мӗн, эсӗ ан ҫухӑр, каласа пар мӗн иккенне, тен пулӑшӑп.

Лейтенант старике ку мӗнле питӗ кирлӗ ӗҫ иккенне каласа парать. Командованийӗн тӑшман транспорчӗ мӗнлине, вӑл ӑҫта ҫитнине пӗлес пулать. Унӑн кӗпер патне, ӑна аркатса тӑкма, ҫунтарса яма саперсене ярас пулать, тӑшман транспортне шыв урлӑ каҫармалла мар, ӑна пӗтерсе тӑкма вӑй ярас пулать.

Старик лейтенант калаíине сӳрӗкрех итлесе тӑнӑ. Лешӗ мӗн чухлӗ хӗререх калаҫнӑ, ку ҫавӑн чухлӗ унӑн калавне лӑпкӑнрах итленӗн курӑннӑ.

II.

Лейтенант тепӗр вырӑнта вӑранать. Ку пӗр сӑрт хӗрринчи тӑма чавса кӗрсе тунӑ шӑтӑк иккен. Шӑтӑк варринче кӑвайт ҫуннӑ. Ун тавралла винтовкӑллӑ ҫынсем ларнӑ. Пурӗ вӗсем улттӑн, ҫамрӑккисем те, ваттисем те пулнӑ. Лейтенант утарта курнӑ хӗр кӑвайт ҫине ҫакса янӑ хурана пӑтраткаласа тӑнӑ, темӗн пӗҫернӗ вӑл. Кӗтесре лейтенант хӑй утарҫӑн шурӑ кӗлеткине курах каять. Шӑтӑка пӗр тапчамрах каччӑ кӗрсе тӑнӑ. Урийӗ унӑн уксак иккен—утнӑ чухне сылтӑм енне самаях тайӑла-тайӑла илет.

— Акӑ, хӑй Сысой иккен ку, — тесе шухӑшлать лейтенант.

—Ну, паян миҫе?—тесе ыйтнӑ сухаллӑ ҫын, вут ҫине лӑпкӑн пӑхса ларакарскер.

— Пиллӗк,—тенӗ Сысой нимӗнех те мар пек.

Вӑл кӑвайт ҫывӑхне, лейтенантпа юнашар пекех пырса ларнӑ, кӗсъинчен ҫӗҫӗ кӑларнӑ та винтовка приклачӗ ҫине пиллӗк паллӑ туса хунӑ.

— Ну, чул катса кӑларнӑ ҫӗрти ӗҫсем мӗнле, разведка кайса пӑхрӗ-и?—тесе ыйтнӑ Сысой, кӑштах тӑхтанӑ хыҫҫӑн.

— Лаврушка тарнӑ,—тенӗ Анна. — Ларӑр, апат хатӗр.—Вӑл хуранне вут ҫинчен илнӗ. — Асатте, летчика вӑратас-и, е ҫывӑртӑр-и?

— Эпӗ ҫывӑрмастӑп,—тет лейтенант.

— Эсӗ пирӗнпе ларса ҫи-ха,—тенӗ те Анна, кӑмӑллӑн йӑлкӑшса илнӗ.—Эпӗ сӗтлӗ лапша пӗҫертӗм. Хӗрарӑмсем ӗнисене вӑрманта усраҫҫӗ. Ҫавсем сӗт пачӗҫ. Асӑрханарах ҫиср, ан ҫаврӑнкалӑр, эпӗ сире тирӗк ҫине ярса парам.

Кӑвайт ҫуттинче пӗр мӗлке йӑлтлатса илет, лейтенант йӑлтӑртатса ҫуталса тӑракан пысӑк куҫлӑ ырхан кӑна ачана курать. Ача утарҫӑ патне кукленнӗ те ӑна темӗн пӑшӑлтатса каланӑ. Старик кашӑкне хунӑ та ура ҫине тӑнӑ.

— Ҫитӗ!—тесе команда панӑ вӑл, — кайран апатланӑпӑр. Тӑхӑн, Сысой! Акӑ ку шалпартарах, эпӗ ҫакна тӑхӑнам. Матвей, хӑвӑннисене эсӗ чул кӑларакан вырӑна илсе кай. Лаврушка, эсӗ Ивановскисем патне чуп—ламранлама пӗлтерччӗр: автан иккӗмӗш хут авӑтнӑ тӗлелле кӗпер патӗнче пулмалла!

Шӑтӑкра пулнисем пурте тухнӑ. Унта Сысой, Анна тата старик кӑна юлнӑ.

— Апла эппин, командир юлташ,—тенӗ утарҫӑ, лейтенант патне пырса ларса.—Манӑн ҫавӑн пек диспозици — ҫар ҫыннисен сӑмахне вӗҫкӗнрех ҫавӑрттарса хунӑ вӑл.—Пирӗн кунта инҫех мар чул ватса кӑларакан вырӑн пур. Ҫулсем тума чул кӑларсаттӑмӑр эпир—унта динамит юлчӗ—виҫӗ кӗпере те ҫитмелле. Пурте йӗркеллехчӗ те-ха вӑл, анчах вӑл вырӑна халӗ нимӗҫсем йышӑнчӗҫ: темле штаб. Машинӑсем тӑраҫҫӗ. Салтаксем ҫӳреҫҫӗ. Халӗ акӑ мӗн тумалла. Сысойпа иксӗмӗр эпир часовойсене кӑнтса хутӑмӑр. Хам эпӗ кӑштах нимӗҫле пакӑлтаткалатӑп, пленра чухне вӗреннӗччӗ. Ҫав вӑхӑтра Матвей пирӗннисемпе пырса кӗрет. Динамитне те ҫӑлатпӑр, нимӗҫсене те туратпӑр тата машинисене те ҫавӑрса илетпӗр. Сысой сана тул ҫутӑличчен хӑвӑрӑннисем патне илсе ҫитерӗ.

— Летчике эпӗ ямастӑп,—тет сасартӑк Анна.—Ӑҫта кайтӑр вӑл? Юн кайнипе вӑйсӑрланса ҫитет кӑна. Вӑл кунтах выртттӑр.

— Манӑнни пекех унӑн характерӗ,—тет утарҫӑ савӑнӑҫлӑн. Хӑй тӑвас тенине тӑватех, ҫирӗп тӑрать. Сысойӑн пӗччченех каймалла пулӗ. Вӑл кунти ҫулсене пӗлет. Эсир хӑвӑрӑннисем патне ҫырса ярӑр мӗн тумаллине, вӑл леҫсе парӗ.

— Сумкӑна парӑр-ха мана,—тет лейтенант. Донесени ҫырса парать.

III.

Ирпеле, шуҫӑм килеспе, лейтенант темӗн питӗ хытӑ кӗрлесе кайнӑ сасӑпа вӑранса каять. Шӑтӑкӑн маччинчен тӑм катӑкӗсем, хӑйӑр тата чулсем тӑкӑнаҫҫӗ.

Шӑтӑк анинче Анна тӑрать. Тепӗр минутӑран каллех вӑйлӑ взрыв пулать. Лейтенант кулса ярать. Хӗр йӑлт ҫавӑрӑнать те, юнанӑ пек туса пӳрнине тути патне тытать. Вӑрманта шӑпах, ним час-чӗвӗ те ҫук. Ҫавӑнпа та лейтенант хӗр юнаниччен тӗлӗнет. Анчах ҫавӑнтах унӑн хӑлхине таҫта инҫетре, самолетсен сасси кӗрлени илтӗнет.

Тата темиҫе минута иртет те, малта взрывсем пулнӑ енче катавасси пуҫланса каять.

— Бомба пӑрахаҫҫӗ! — кӑшкӑрса ярать летчик.—Илтетне, Анюта, пирӗннисем кӗрлесе ҫитрӗҫ!

— Ҫапла ӗнтӗ, Сысой вӗсем патне ҫитнӗ пулать,—тет те хӗр ҫӑмӑллӑн сывласа илет.

Ҫакна пурне те мана суранланнӑ летчик К. лейтенант Н-ски госпитальре каласа пачӗ. **НИКОЛАЙ ВИРТА.**

Совет халăхĕн хăватлă движенийĕ

Социализмлă тăван çĕршыв оборонин фондне тăвас движени кунран-кун вăйланса пырать. Совет Союзĕн çулăмлă патриочĕсем тăван çĕршыв оборонин фондне кĕмĕл, ылттăн япаласем, пĕр е икĕ кунхи ĕç укçине, пиншер тенкĕлĕх заем облигацийĕсене государство банкĕсене, перекет кассисене пырса параççĕ. Оборона фондне колхозсемпе колхозниксем вуншар центнер тырă, аш-какай, сĕт-çу тата ыттисене параççĕ. Совет патриочĕсем тăван çĕршыв оборонин хăватлă фондне тунине кăтартакан çырусем «Чăваш Коммуни» хаçат редакцине кашни кунах нумай килеççĕ.

Йĕпреç районĕнчи Кĕлĕмкасси ялсовет исполкомĕн председателĕ Шемякин юлташ хăйĕн çырăвĕнче çапла çырать:

«Кĕлĕмкассинчи «Красный фронтовик» колхозри колхозниксен пухăвĕнче 57 çулти колхозник П. М. Грачев юлташ кашни уйăхрах пĕр ĕçкунĕн тупăшне оборона фондне пама тата колхозăн запас фондĕнчен халех 200 пăт тырра оборона фондне леçсе парас тесе сĕнчĕ. Грачев юлташ сĕнĕвĕпе колхозниксем пурте килĕшрĕç, кашни уйăхра пĕр ĕçкунĕн тупăшне, кăçал ĕçленĕшĕн илмелли тырăран 200 пăтне оборона фондне парас тесе йышăнчĕç».

Сĕнтĕр районĕнчи «Çĕнĕ çул» тата «Восток» колхозсем 1941 çулшăн государствăна аш-какай парса татнă. Анчах та колхозниксем хăйсен пĕрлехи пухăвĕнче çĕршыв оборонин фондне пĕрер ĕне пама пулнă. Колхоз правленийĕ колхозниксен пухăвĕ йышăннă решение çийĕнчех пурнăçа кĕртнĕ. Колхозниксен пухăвĕ йышăннине пурнăçласа «Çĕнĕ çул» колхоз 343 килограмм туртакан ĕнене, «Восток» колхоз 193 килограмм туртакан ĕнене заготскотăн вырăн илекен пунктне леçсе пачĕç,—тесе çырса пĕлтерет Ежукова юлташ.

Çĕмĕрле районĕнчи Анат Кăмашари «Красный пахарь» колхоз членĕсем çĕршыв оборонин халăх фондне тăвас ĕçе активлăн хутшăнаççĕ. Колхоз оборона фондне 5000 килограмм тырă, 15 сурăх тата 520 тенкĕлĕх заем облигацийĕ панă. Колхозниксем Виссаров 100 тенкĕлĕх, Самаркин 110 тенкĕлĕх, Григорьев 80 тенкĕлĕх, Мизуровпа Казаков 75-шер тенкĕлĕх заем облигацийĕсене оборона фондне пани çинчен çырса пĕлтерет А. Васильев селькор.

Совет интеллигенчĕсем те оборона фончĕ тăвас ĕçре хăйсем тăван çĕршывне, коммунизм ĕçне чĕререн парăннине кăтартаççĕ.

«Шĕкĕрти (Шăхасан р.) туллимар вăтам шкулти учительсен пысăк мар коллективĕ оборона фончĕ валли 1550 тенкĕ укçа пуçтарса хывнă», тесе çырать селькор И. Артизанов юлташ.

Совет патриочĕсемпе патриоткисем юнлă фашизма çĕмĕрсе тăкма хамăрăн мухтавлă Хĕрлĕ Çара пулăшма яланах хатĕр. «Союзпичетĕн» республикăри конторин инструкторĕ Е. В. Шитова юлташ акă мĕн çырать:

«Этемлĕхĕн ылханлă тăшманне—Германи фашизмне хирĕç пыракан вăрçăра хамăрăн тăван çĕршыва мĕн вăй çитнĕ таран пулăшасшăн пулнипе, хамăн алăри 880 тенкĕлĕх заем облигацине оборона фондне паратăп. Эпир панă пысăк мар пулăшуран пирĕн правительство Гитлера пĕтерсе тăкма гранатăсем, самолетсем, танксем ытларах туса кăлартăр».

Йăлтах фронт валли! Пурте гитлерла Германие пĕтерсе тăкма! Çак шухăш-кăмăлпа пурăнать нумай миллионлă совет халăхĕ, çак шухăш-кăмăлпа тăван çĕршыв оборонин фондне тăвать.

Вырăх апачĕ хатĕрлеççĕ

СĔНТĔРВĂРРИ. Районри колхозсем улăхсемпе çарансенчен çăра та çÿллĕ утăна пуçтарса кĕчĕç. Кунсăр пуçне тата чылай колхозсем клевер утине лайăх туса илчĕç.

Анчах колхозсем вăйлă утă туса илнипех лăпланса лармаççĕ. Вĕсем халĕ силос хывассипе çулçăллă апат хатĕрлес ĕçе хĕрÿллĕн туса пыраççĕ. Пĕччен-Хырти «Правда» колхоз 85 лав çулçăллă апат хатĕрленĕ. Арзаматкассинчи «Ядро» колхоз 102 лав, Упакассинчи «Трактор»—100 лав, Малти-Чиперуйри Урицкий ячĕпе тăракан колхоз—100 лав, Анаткассинчи «Мартăн 8-мĕш» колхоз—50 лав таран çулçăллă апат хатĕрленĕ.

Районри колхозсем силос хывас ĕçе те анлăн туса пыраççĕ. Пĕчĕк-Маклашкинăри «Хĕрлĕ Çар» колхоз 25 тонна, «Сĕнтĕрпуç» колхоз—40 тонна, Кĕтĕкварти «Çĕнĕ ял» колхоз—29 тонна, Уплерти «Наука Ленина» колхоз—30 тонна таран силос хывнă.

Колхозсем çулçăллă апат хатĕрлес, силос хывас ĕçе малалла та анлăн туса пырассишĕн тимлĕн кĕрешеççĕ. Вырăх апачĕ çителĕклĕ пулни—выльăх-чĕрлĕх ĕрчетес ĕçе татса панине тата вăл оборона хăватне тĕреклетес ĕçре пысăк вырăн йышăнса тăнине колхозниксем лайăх ăнланаççĕ.

В. ИВЛЕВ.

Сĕнтĕрвăрри районĕнчи Урицкий ячĕпе тăракан колхоз государствăна çăм, сĕт, çăмарта тата утă парса татнă. Çав вăхăтрах выльăх-чĕрлĕхсем валли çулçăллă апатсем тата силос нумай хатĕрлет. Колхоз ку вăхăтчен 100 лав çулçăллă апат касса хатĕрлерĕ, 16 тонна силос хывре. Халĕ каллех 30 тонна кĕрекен шăтăка силос хывма тытăннă. Колхозăн выльăх апачĕ çителĕклех пулать.

П. ЕГОРОВ.

Çĕнĕ витесем тăваççĕ

КРАСНОАРМЕЙСКОЕ. ВКП(б) Центральный Комитечĕпе СССР Совнаркомĕ выльăх-чĕрлĕх продуктивлăхне тата тырпул тухăçлăхне ÿстернĕшĕн Чăваш АСС Республикинчи колхозниксене ĕçпĕн хушса тÿлесси çинчен йышăннă постановлени хыççăн колхозсем выльăх-чĕрлĕх продуктивлăхне тата тырпул тухăçлăхне ÿстерессишĕн тăрăшса ĕçлеме пуçларĕç.

Васнарти Сталин ячĕпе тăракан колхоз выльăх-чĕрлĕхсем валли çĕнĕрен икĕ вите туса пĕтерчĕ.

Витесем тума уйрăм бригада организациленĕ. Строительствăра Васильев, Григорьев колхозниксем кулленхи нормăна ытлашшипех тултараççĕ.

«Победа», Калинин ячĕпе тăракан колхозсенче те выльăх-чĕрлĕхсем валли витесем тăваççĕ.

С. Ф.

ПЕРВОМАЙСКОЕ. Нăрваш Шăхаль ялсоветне кĕрекен «Восход» тата «Çĕнтерÿ» колхозсенче хĕллехи вăхăтра выльăхсене хупма ăшă витесем туса хатĕрлеççĕ.

Çак кунсенче «Восход» колхоз членĕсем 20—30 пуç вырнаçмалăх ĕне вити туса хатĕрлерĕç. «Çĕнтерÿ» колхоз пур выльăхсене те хупма пысăк вите туса пĕтерчĕ.

И. МИТРОФАНОВ.

Кăнтăрла та, çĕрле те уйра

Тырă вырма тухиччен колхоз председателĕ С. Филиппов, агроном-практикантка Е. Матвеева юлташсем куннеик-виç хут тырпул пуссине тухса пăхнă. Ырăш çавтери яштака та çÿллĕ ÿссе çитĕннĕ. Ун хушшинче сын та курăнман. Пучахсем нихçанхинчен вăрăм. Анлă тинĕс пек тырă пусси август уйăхĕн малтанхи кунĕсенче ăшă çилпе кăмăллăн хумханнă. Председатель тата агроном пĕрчĕсене тытса пăхнă. Пĕрчĕ варринчен хуçăлать, чĕрĕ мар.

— Тухмалла, — çирĕплетнĕ агроном.

Каçхине мĕнпур бригадăсенче калаçу туса ирттернĕ. Тырă вырма ыран тухасси çинчен каланă.

Августăн 4-мĕшĕ. Тул çутăлса çитмен-ха. Колхозниксем пурте мал енне, ырăш пусси еннелле утнă. Бригадăсем хаваслă юрăпа уялла тухса кайнă.

Колхозниксем тырă пусси умне пырса тăнă, ĕçе тытăнма хатĕрленнĕ.

— Ну, яра парăр. Эпĕ ватăсен йăлипе пĕр кĕлте вырса хутăм, — тенĕ колхозница Захарова юлташ.

Захарова юлташ çăмахĕ команда пана пекех пулнă. Каçалăк умĕнче тăракан ватти-çамрăкки хăмăш пек тырра хăвăрттăн кастарма тытăннă.

Тÿпере хĕвел хĕмленнĕ. Вучахри вут пекех пĕçертнĕ вăл. Çанталăк вĕри те пăчă пулнă. Анчах хăй ĕмĕрне вĕри ĕçпе туса пыракан çынна хĕвел пĕçертни ним чухлĕ те шиклентермен. Колхозниксем çаплах вырнă.

Каçхине кашни колхозник миçешер тĕм вырнине, бригадăсем миçе гектар çĕр лаптăкĕ çинче тырă вырнине шута илнĕ.

Колхоз председателĕ умĕнче йăлтах çĕнĕ ĕç хучĕсем выртнă. Вăл вĕсене кашнине тĕплĕн пăха-пăха тухнă.

Пĕр кунра 6 бригада 20,53 гектар çинче 251 урапа тырă вырнă. Кашни çын пĕрер урапа!

4-мĕш бригада пуринчен нумайрах, 4,17 гектар вырнă. Ĕç пахалăхĕ те лайăх, пĕр тăкаксăр таса выраççĕ. Ĕç вăйĕ ытти бригадăсенчи пекех. Акă Е. Кондратьева 250 кĕлте, Т. Волкова 245-шер кĕлте вырнă, — тенĕ председатель.

— Паян эпир хаçат вуларăмăр. Ыран стена хаçачĕ тухать. Материалсене хатĕрлесе çитерне, — терĕ 4-мĕш бригадăн бригадирĕ А. Капитонов, — пирĕн колхозниксем ыран килĕ таврăнасшăн мар, çĕр выртса вырасшăн, эпĕ те çапла шутлатăп, çĕр выртса вырни усăллă.

Тепĕр кунне бригадăсем пурте çапла турĕç. Ĕç тухăçлăхĕ çакна пула икшер хут ÿсрĕ. Колхозра 4—6—1-мĕш бригадăсем малта пыраççĕ.

Колхозниксене ĕçлеме пур условисене те туса панă. Тырă вырма тухнă кунах пĕрлешÿллĕ столовăй ĕçлет, кунне виçшер хут апат пĕçереççĕ. Ача ясли пур, унта пурĕ 90 ача ытла вырнаçнă.

Колхозниксене каннă хушăра çĕнĕ хаçатсем вуласа параççĕ. Хĕрлĕ Çарăн фронтри чаплă ĕçĕсем çинчен хăшпĕр эпизодсене вуласа параççĕ. Ку тĕлĕшпе В. Краснов, А. Васильев, Т. Степанова, А. Григорьев çамрăксем лайăх ĕçлеççĕ. В. Краснов, А. Григорьев стена хаçачĕсене пĕрер номер кăларнă та ĕнтĕ. Унта вĕсем колхозниксен пархатарлă ĕçĕсем çинчен, юлхавланма пăхакансем çинчен çырнă.

Колхозăн ĕç планĕ тăрăх тырра 6 кунта вырса пĕтермелле. Вăл пурнăçа кĕресси шанма пулать, уйхир ĕçĕн малтанхи кунĕсем ун пирки лайăх каласа параççĕ.

П. ЧИЧКАНОВ.

Доронин ячĕпе тăракан колхоз,
Канаш р.

ДЕЙСТВУЮЩИ АРМИ. Бомбардировочнăй авиаци эскадрильин командирĕ В. В. Анисимов (сулахайра) тата эскадрилья комиссарĕ А. Н. Ракитин пĕр хут хушшинчи боевой вĕçевсен итогне тăваççĕ. Эскадрилья тăшман объекчĕсем çине 200 хутчен анăçлăн вĕçнĕ, пĕр самолет та пĕтмен. М. РЫЖАК фото-ÿкерчĕкĕ. (ТАСС)

Оборона ĕçĕнчи активист

Йĕпреç районĕнчи Крупская ячĕпе тăракан колхоз çамрăкĕсем мирлĕ вăхăтра та çар ĕçне аван вĕренсе пынă. Осоавиахим членне кĕрсе, вĕсем çар техникине шăллашнă, оборона значокĕсен нормисене панă.

Крупская ячĕпе тăракан колхозри Осоавиахим организацийĕ районра чи малта пыракан организацисенчен пĕри пулса тăрать. 1933 çултанпа çак организацие тăван çĕршыв ĕçне чĕререн парăннă патриот Григорий Киргизов ертсе пырать. Колхоз çамрăкĕсем Киргизов тăрăшнипе винтовкăран тĕл пеме хăнăхса пынă, вĕсен кăкăрĕсем çинче «Ворошиловский стрелок» значоксем йăлкăшаççĕ.

Çулленех, колхоз уйхирĕнче тырпулсем пиçсе çитме пуçласан, Осоавиахим членĕсем уйхире хуралласа ĕçе хăйсем çине илеççĕ. Юланутлă дозорсем тырă пуссисене, капанлă итемсене сыхлаççĕ.

Осоавиахим организацисен ĕçне çĕнетсе урăхлатнă хыççăн, Киргизов юлташ хăй ертсе пыракан организацин членĕсемпе ялти военнообязаннăйсене пурне те 115 сехетлĕ программăпа çар ĕçне вĕрентсе кăларнă. Кунта вĕренсе 37 çын ПВХО, 14 çын «Ворошиловский стрелок» значокĕсен нормисене панă.

Осоавиахимăн активлă членĕсем чылайĕшĕ çак вăхăтра Хĕрлĕ Çарăн мухтавлă боецĕсем пулса тăраççĕ. Вĕсем урнă фашизма хирĕç фронтра паттăррăн çапăçаççĕ. М. Терентьев, çар ĕçне вĕрентес çĕрте активлă командир пулăшкар, çак кунсенче фронта тухса кайрĕ. Хăйне ăсатма пуçтарăннă колхозниксене Терентьев юлташ çапла каларĕ:

— Хамăр тар юхтарса тунă пурлăха лайăх сыхлăр, тырпула вăхăтра пуçтарса кĕрсе государствăна вăхăтра тырă парса пулăшăр. Эпир фронтра çĕнтерÿпе мĕн вăл çитнĕ таран кĕрешĕпĕр,—терĕ.

Киргизов колхоза животновод пулса ĕçлет. Вăл ĕçре паллă çитĕнÿсем тунипе виçĕ çул хушши—1939—1940—1941 çулсенче Пĕтĕм Союзри ялхуçалăх выставкин участникĕ пулма тивĕçлĕх илнĕ.

Уйрăмăнах Киргизов юлташ колхозра кролик ĕрчетессипе нумай ĕçленĕ. Ку тĕлĕшпе вăл чăннипех те тава тивĕçлĕ ĕçсем тума пултарнă. Кролик ĕрчетес ĕçе вăл 1932 çултах пуçарса янă. Унтанпа çултан çулах фермăна лайăхлатса ÿстерсе пынă. Шиншело ятлă ăратлă кроликсем ĕрчетсе янă вăл. Паянхи куна çавăн пек ăратлă кроликсем фермăра 945 пуç шутланаççĕ.

Кролик ферми колхоза пысăк тупăш парать. Ку пирĕн районри пĕртен-пĕр ферма. Киргизов юлташăн паха пуçарăвĕ ытти колхозсенче те сарăлма тивĕçлĕ.

Киргизов тата унăн маттур юлташĕсем пархатарлă ĕçсем туса пыраççĕ.

В. АНДРЕЕВ.

УРХАМАХĂМ

Çиçĕм евĕр ут ÿстертĕм
Савăнса пăхса,
«Тăшмансем килсессĕн,—терĕм,—
Кайăпăр тухса».
Акă халĕ вăхăт çитрĕ;
Ирсĕр фашистсем
Аслă çĕр питне хĕретрĕç
Юнпала витсе.
Тăкнă юн çапах çитмерĕ
Çав йытăсене,
Кунталла вĕсем тĕллерĕç
Юнлă çăмсине.
Хатĕрлен эс, урхамахăм,
Вăрăм çул çине.
Тăшмана çĕре пĕр утăм
Парар мар, çĕнер!
Çитĕ, урчĕ ирсĕр Гитлер,
Урчĕ вăл пайтах,
Уншăн халĕ вăхăт çитрĕ —
Пĕтĕ вăл йăлтах!
Çиçĕм евĕр ут ÿстертĕм,
Савăнса пăхса.
Унпала ак халь вĕçтертĕм
Фронталла тухса.

В. УЛЯНГО.

Стрелочник постра

Пассажирсене илсе çÿрекен поезд станцине çитсен çирĕм минута тăчĕ. Тепĕр пиллĕк минутăран кунтан тухса малалла каймалла. Расписанине пăсма юрамасть. Дежурнăй стрелочникпе телефон тăрăх калаçса, иккĕмĕш линине уçса хатĕрлеме пĕлтерчĕ. Унтан хăвăрт чупса тухрĕ те паровоз машинистне шезло тыттарчĕ. Поезд станцирен шăп кăтартнă вăхăтра тухрĕ. Локомотив йывăр состава малалла ăнăçлăн илсе пырать. Уснĕçсемĕн ÿсет поезд каякан хăвăртлăх. Вагонсен кустăрмисем рельсăсене пĕр-пĕринпе тыттăнтарнă вырăнсем çийĕпе хăвăрттăн шартлаттарса иртеççĕ.

Аякран пăхса тăратăн. Инçех мар, юнашар лини çинче, товарнăй поезд семафор уçасса кĕтсе тăрать. Хальхискер икĕ поезд пĕр-пĕрин патне сывхарсах пыраççĕ. Аякран пăхсан икĕ состав пĕр-пĕринпе çапăнассăнах туйăнать. Анчах та, нихăçан та ун пек пулас çук. Стрелочник поезд иртмелли çула вăхăтра уçса хатĕрленĕ. Яланах çакăн пек. Техникăлла эксплоатаци йĕркине нихăçан та пăсмаççĕ кунта ĕçлекен стрелочниксем.

Лини урлă пысăк çул каçса каять. Автомашинăсемпе те, лашапа та тата çуранниксем те нумай иртсе çÿреççĕ кунта. Поезд иртнĕ чухне лини икĕ енче те шлагбаумсем хупăнаççĕ. Çак вăхăтра кунта ĕçлекен стрелочница лини хĕрне тухса тăрать, сарă тĕслĕ пĕчĕк ялава пуç тÿпи çÿлĕш çĕклесе, поезда ăсатса ярать. Унтан каялла таврăнать те, шлагбаумсене уçса çынсене лини урлă каçма ирĕк парать.

Сахал мар стрелочниксем ĕçлеççĕ кунта. Вĕсем хушшинче хальтерех кăна ĕçе килсе кĕнисем те, пĕр татăлмасăр 10—15 çул ĕçлекенсем те пур. Павел Степанович Нужин 1925 çултанпа Канаш станцинче стрелочникре ĕçлет. Чугунçул çинчи ĕçсене вăл лайăх вĕренсе çитнĕ. Çакна кура ăна старший стрелочнике куçарнă. Тата та аслăрах ĕçе куçма та пултарнă вăл. Унăн пултарулăх та тата пĕлÿ те çитет. Анчах вăл хăй пĕре вĕреннĕ ĕçе пăрахасшăн мар. Хăйĕн специальноçне нимрен ытла юрататъ.

Нужин юлташ иртнĕ хĕле час-часах аса илет. Вăхăчĕ-вăхăчĕпе линисем çине юр тултара-тултара лартнă. Стрелкăсем пĕрмаях çиелте курăнса тăнă. Стрелочниксем хăйсен хуçалăхне шартлама сивĕре те, çилтăвăллă кунсенче те—хуть те мĕнле çанталăкра та кăтартуллăн сыхласа усранă.

Нужин юлташшăн иртнĕ çулти ĕçсен результачĕ нумайлăха асра юлнă. Нумаях та пулмасть нарком Л. М. Каганович юлташ ăна «Ударнику сталинского призыва» значок парса наградăланă. Аварисемсĕр ĕçленĕшĕн кашни çулах преми параççĕ. Тав тăваççĕ.

Отечественнăй вăрçă пынă кунсенче, ытти железнодорожниксемпе пĕрлех, старший стрелочник Нужин юлташ та пысăк çĕкленÿпе ĕçлет. Измерительсемпе шутласан июль уйăхĕнчи плана вăл 130 процент ытла тултарнă. Халĕ тата лайăхрах ĕçлет. Начальниксем паракан приказсене вăхăтра пурнăçа кĕртсе пырать. Хĕрлĕ Çарти пек дисциплина кунта.

— Линине уçса хатĕрлĕр, поезд кăларса яратăп,—асăрхаттарать станци дежурнăйĕ.

— Эсир пĕлтернĕ поезда йышăнса илме хатĕр, линие уçса хатĕрлетĕп,—ответлет старший стрелочник. Ун хыççăн вăл приказа пурнăçлани çинчен телефон тăрăх пĕлтерет.

Стрелочниксем шитĕ пысăк тата ответлă ĕçре. Чугунçулĕ пурнăç ыйтнă пек ĕçлесси вĕсенчен те нумай килĕ.

Т. МАЙОРОВ.

КĔСКЕН

▲ ЕЛЧĔК. «Осоавиахим» колхоз кăçал çырла сутса кăна 3.500 тенкĕ тупăш илнĕ.

▲ КАНАШ. Каганович ячĕпе тăракан колхозра яслĕ уçнă. Унта 40 ача çÿрет.

▲ ВĂРНАР. Ялхуçалăх шкулĕнче вĕренекенсем 30 çын «Ворошиловский стрелок» нормисене парса значоксем илнĕ. ПВХО значокĕн нормине 80 çын панă.

▲ ЙĔПРЕÇ. Осоавиахим райсовечĕ организациленĕ курсран 65 çын ПВХО инструкторĕсем пулма вĕренсе тухнă. Вĕсем халь пурте вырăнсенче ĕçлеççĕ.

Гитлерпа унăн шайкки йăнăшрĕç

Гитлерла ордасем Совет Союзĕ çине цивилизациллĕ халăхсен историнче нихăçан пулман пек намăса пĕлмесĕр, вăрă-хурахла тапăннăранпа вăхăт нумаях та иртмерĕ. Ку срок пысăк мар. Анчах та икçĕр миллионлă совет халăхĕ хăйĕн тăван çĕршывне, хăйĕн чыслăхне, ирĕклĕхне, никама пăхăнмасăр пурăнмалли положенине хÿтлесе отечественнăй вăрçа çĕкленсе тăни мĕне пĕлтернине пĕтĕм тĕнчене кăтартса памашкăн çав срок çителĕклĕ пулчĕ.

Хăйĕн юратнă çулпуçĕ аслă Сталин чĕннипе пĕтĕм совет халăхĕ этемлĕхĕн чи усал тăшманне, Гитлер фашизмне хирĕç пурнăçа хĕрхенмесĕр çапăçма кĕрсе кайрĕ. Икĕ пин километр тăршшĕ ытла тăсăлакан фронтра паттăр Хĕрлĕ Çар халиччен никам курман героизмпа çапăçать. Пирĕн хăюллă сталинла соколсем, пирĕн нимĕнрен хăраман танкистсем, пирĕн калама çук тĕл перекен артиллеристсем, пирĕн çапăçура тÿсĕмлĕ тата пуçаруллă пехотинецсем тĕлĕнмелле подвигсем тăваççĕ. Пур çĕре те çитсе тухакан, никам тытайман совет партизанĕсен отрячĕсем хаяр тăшманăн тылне пыра пыра çапаççĕ.

Хĕрлĕ Çар калама çук паттăрăн хирĕç тăни Гитлерăн политикăллă тата стратегиллĕ планĕсене ишĕлтернине вăрçă аван кăтартса пачĕ.

Совет Союзĕн территорийĕ çине вăрă-хурахла пырса кĕнĕ чух Гитлер мĕн çине шаннă-ха?

Чăн малтан, Гитлер Совет Союзне хирĕç «çиçĕм пек хăвăрт» вăрçă туса ирттерме шаннă. Вăл ССР Союзне 4—6 эрне хушшинче «çĕнтерсе илме» шутланă, вăл кĕтмен çĕртен, вăрă-хурахла майсемпе усă курса килсе çапса, çĕршывăн пурнăçлă центрĕсене тытса илме шутланă. Вăл Совет Союзне хирĕçле вăрçа хăвăрт пĕтерсе хурса, кайран хăй тунă «çĕнтерÿ» никĕсĕ çинче войскисене Англие хирĕç яма тата США-на хирĕç вăрçă пуçлама ĕмĕтленнĕ.

Халь ĕнтĕ Гитлерăн «çиçĕм пек хăвăрт» вăрçă пулайманнине тата пулма та пултарайманнине суккăр çын та курать. Гитлер СССР çине тапăниччен малтанхинчен те ытларах вăрăма тăсăлмалли вăрçă ăшне путса ларчĕ. Экономикăллă ресурссем тĕлĕшĕнчен питех те пуян мар Германишĕн—вăрăма тăсăлмалли вăрçă вилĕм кÿрекен япала пулса тăрать.

Малалла, Гитлер хăй Франци çарне Седан патĕнче уйрăм пайсем çине касса уйăрнă пек уйăрма, армирч корпуссене çавăрса илсе вĕсене парăнтарасса шаннă. Анчах та ĕçре пачах урăхла пулса тухрĕ. Совет Союзне хирĕç пуçласа янă вăрçăн пĕрремĕш уйăхĕнчех вĕлернисене, суранлатнисене тата тыткăна лекнисене шутласан, Германи çарĕ Гитлер СССР çине тапăниччен малтан ытти çĕршывсене хирĕç 22 уйăх хушши пулса пынă вăрçăра çухатнинчен ытларах çухатусем тунă. Совет çĕрĕн кашни пĕр пусăмĕшĕн Гитлер çарĕ вăйлăн юн юхтарнипе тÿлет, фашистсен кадрĕсемпе тÿлет, танксемпе, тупăсемпе, самолетсемпе тÿлет. Анчах Хĕрлĕ Çар сывă тата хăватлă унăн резервисем кашни кун, кашни сехетре ÿссе пыраççĕ, унăн тăшмана çапакан вăйĕсем ÿссех пыраççĕ. Гитлер çарĕсен тылĕнче паттăр партизансен отрячĕсем çÿреççĕ, вĕсем тăшмана пĕртте канăç памаççĕ, кашни вăрмантанах, кашни тĕме хыçĕнчех тапăнаççĕ.

Гитлер Совет Союзĕ çине вăрă-хурахла килсе тапăнса—совет тыррине, нефтьне тата чĕртаварне çавăрса илме ĕмĕтленнĕ. Фашистсен шайккин çак «çар вăрттăнлăхне» Гитлерăн Венгрири вассалĕсем, шакал Муссолини уçса панă. Муссолини уççăнах çапла каланă: ССР Союзне хирĕç пуçланă вăрçăн тĕллевĕ—совет пуянлăхĕсене çаратасси пулса тăрать, тенĕ. Анчах та Гитлер совет çĕрĕ çинче тырă та, нефть те, чĕртавар та илеймерĕ, илме пултарас та çук. Пачах урăхла! Совет Союзĕ çине тапăнни Германие хăйĕн запасĕсене хăвăрт пĕтерсе пăрахасси патне илсе пырать. Германи çарĕ пит те пысăк фронтра вăрçăллă операцисем туса пыни кулленех нумай пин тонна горючи тата ытти материалсем ыйтать. Совет авиацийĕ Румынири Плоешти, Сулина тата Констанца çине ăнăçлăн пырса тапăнни Германи çарĕ валли нефтепродуктсем тăратас ĕçе вăйлăн пырса çапни пулать. Гитлерла Германин нефтепродуктсем илсе тăрас ĕç йывăрлансах пыни Атлантикăри вăрçăрах палăрать,—унта Гитлерăн халь Германин подводнăй лодкисен операцийĕсене чылаях чакарма тÿр килнĕ. Чĕртаварсен, тĕслĕ металсен, нефтĕн запасĕсене тултарасси Гитлершăн йывăртан йывăр задача пулса пырать, мĕншĕн тесен СССР çине тапăнни Германи тавра экономикăллă блокадăн тимĕрункине татах та вăйлăрах хĕстерсе лартрĕ.

Гитлер тата Совет Союзĕ çине тапăннипе Англие улталама пултарасса шаннă. Малтан вăл ССР Союзне хирĕç Англипе килĕшÿ тума, унтан çав килĕшĕве çурса пăрахса каллех Англие хирĕç кайма ĕмĕтленнĕ. Анчах та ĕçре пачах урăхла пулса тухрĕ. Англи гитлерла Германие хирĕç Совет Союзĕпе килĕшÿ турĕ. Гитлер хăйĕн кивĕ меслечĕпе — противниксене пĕчченшерĕн, уйрăммăн, яланах пĕр фронтлă çеç пулса çапас меслетпе усă курасшăн пулнă. Анчах ĕç çапла пулса тухрĕ: Гитлер Совет Союзĕ çине тапăнни çĕр чăмăрĕ çинчи чи вăйлă сухопутнăй держава ССР Союзĕ чи вăйлă тинĕс держави пулса тăракан Англипе пĕрлешÿ тăвасси патне илсе пычĕ, вара Гитлерăн икĕ е унтан та ытларах фронтсенче вăрçмалла пулса тухрĕ.

Гитлер Совет Союзĕ çине тапăннипе Америкăри Пĕрлешÿллĕ Штатсене хăйĕн енне çавăрасса шаннă. Гитлер ССР Союзĕ çине тапăнни Америкăри Пĕрлешÿллĕ Штатсене гитлерла Германие хирĕç, Англипе Совет Союзĕ енне çавăрчĕ.

Гитлер коммунизма хирĕç «хĕреслĕ поход» организацилекен вырăнне пулма, ССР Союзне хирĕç «Европăри коалици» тума май пуласса шаннă. Ĕçре пачах урăхла пулса тухнă. Гитлерăн ССР Союзне хирĕç коалици (пĕрлешÿ) тăвас планĕсем арканнă. Фашистла Германия оккупациленĕ е ăна пăхăнса тăракан çĕршывсенче ССР Союзне хирĕç вăрçма «доброволецсен отрячĕсем» тума тăни калама çук ăнăçсăр пулса тухнă. Ун вырăнне, Гитлер Совет Союзĕ çине тапăнни халăхсем фашистла оккупантсене хирĕç тăрассине вăйлатрĕ, тата гитлеризма хирĕç халăхсен пĕрлĕхлĕ фронтне тăвассине хăвăртлатать.

Юлашкинчен, Гитлер Совет Союзĕ çине тапăнни ăна хăйĕн вассалĕсенчен—Румынирен, Венгрирен, Италирен, Финляндирен тата Словакирен анлă пулăшу илме май парĕ тесе шутланă. Анчах вăрçăн малтанхи эрнисемех çакна питĕ уççăн кăтартса пачĕç: çав государствăсенчи халăхсем, хăйсен правителĕсем темле тăрăшсан та, вĕсем никама пăхăнмасăр пурăннине таптаса тăкнă тата вĕсен çĕршывĕсене çаратакан Гитлерăн вăрă-хурахла вăрçинче тупă валли какай пуласшăн мар.

Çапла ĕнтĕ, иртĕнсе кайнă Гитлер бандитпа унăн нацистла шайккин планĕсем арканчĕç. Гитлерăн «çиçĕм пек хăвăрт» вăрçă тăвас, çăмăллăн пуяс—совет тыррине, нефтьне, чĕртаварне çавăрса илес, Англие тата Америкăри Пĕрлешÿллĕ Штатсене улталас, Совет Союзне хирĕç государствăсен коалицине тăвас ĕмĕтсем саланса кайрĕç.

Çапах та, çынçиен Гитлер лăпланмасть-ха. Совет Союзĕн хирĕсенче вăл вăрçăн малтанхи ултă эрнинчех хăйĕн салтакĕсене пĕр миллион та 500 пин çын ытла хучĕ. Анчах ССР Союзне хирĕç вăрçса вăл тата 5—10 миллион нимĕç çыннине хума хатĕр,—хăйĕн преступлениллĕ режимне вилĕмрен хăтарни кăна пултăр. Вăл хăйĕн вилĕмне сиснĕ намăса пĕлмен тискер кайăк пек, ăнран тухса кайнипе пĕтĕмпех карт çине лартнă игрок пек хăтланать. Хăйне халăхсенчен пин хут тивĕçлĕ тавăруран пăрăнса юлмашкăн, вăл совет халăхне хирĕç чи тискер, ирсĕр средствăсемпе—химиллĕ вăрçă таранах—усă курма хатĕр. Анчах пÿтсĕр Гитлерăн ку ĕмĕчĕ те арканатех! Кун пек пулассине 200 миллионлă совет халăхĕпе унăн хăватлă Хĕрлĕ Çарĕн çĕнтерÿшĕн çунакан иксĕлми кăмăлĕ кăтартса парать,—вĕсем ĕнтĕ гениллĕ Сталин ертсе пынипе çак аслă отечественнăй вăрçăра фашистсен урнă йыткĕтĕвĕсене çĕнтерсе Гитлерăн варварла режимне ĕмĕрлĕхех тĕп туса хурассишĕн хăйсен вăйĕсене хĕрхенес çук.

Д. ЗАХАРОВ.

Ютҫӗршыв корреспонденчӗсен черетлӗ пресс-конференцийӗнче

Ютҫӗршыв корреспонденчӗсен августӑн 14-мӗшӗнче пулса иртнӗ черетлӗ пресс-конференцийӗнче Совет Информаци Бюровӗн начальник заместителӗ С. А. Лозовский юлташ ҫакӑн ҫинчен пӗлтернӗ:

Нимӗҫсен хӑшпӗр дивизийӗсене тата ытти войскӑсен соединенийӗсене ҫапса аркатнӑ май пирӗн алла Германи ҫарӗн верховнӑй командованийӗпе уйрӑм ҫар чаҫӗсен командованийӗн секретлӑ циркулярӗсем, приказӗсем лекнӗ, вӗсем Германи ҫарне ишӗлтерекен вайлӑ чир пурри ҫинчен калаҫҫӗ. Циркулярсенче господа-офицерсемпе салтаксем пӑсӑлса кайни ҫинчен, вӑрлани ҫинчен, вӑрӑ-хурахлани ҫинчен, частнӑй харпӑрлӑха ҫаратни ҫинчен, хӗрарӑмсене пусмӑрлани ҫинчен тата офицерсемпе салтаксен составӗ мораль енчен пӑсӑлни ҫинчен нумай ҫыраҫҫӗ. Ҫак преступленисем пурте яланах Германи салтакӗсемпе офицерӗсем оккупациленӗ районсенче хӑйсене тыткаланипе ҫыхӑнса тӑраҫҫӗ.

Главнокомандующий Браухич 1940 ҫулти августӑн 31-мӗшӗнче кӑларнӑ директивӑра офицерсен корпусӗ Францире хӑйне ирсӗр тыткалани ҫинчен пунктсем тӑрӑх ҫырса панӑ.

Ӗнтӗ ҫулталӑк хушши ҫӳрекен ҫак документ мораль енчен пӑсӑлса ирсӗрленесси Германи ҫарӗшӗн чылай вӑхӑт хушши паллӑ пулса тӑнине кӑтартса парать.

125-мӗш пехотнӑй дивизи штабӗн 1941 ҫулти июлӗн 25-мӗшӗнче кӑларнӑ циркулярӗ ҫар составӗнчи уйрӑм ҫынсем «харпӑрлӑха пуҫтарса илес ӗҫе хӑйсен пуҫарӑвӗпе тума тивӗҫлӗ марри ҫинчен» палӑртса калать, ку ӗнтӗ уйрӑм ҫынсем частнӑй харпӑрлӑха ҫавтери нумай пуҫтарса илнине (епле ҫепӗҫ те ҫыпӑҫуллӑ термин!), ҫавна пула ку ӗҫе дивизи штабӗн те хутшӑнмалла пулнине пӗлтерет.

Германи ҫарӗн верховнӑй командовани уполномоченнӑйӗн 1941 ҫулти июлӗн 24-мӗшӗнче илемлӗ заглавипе тухнӑ: «Совет Российӑн Германи войскисем йышӑннӑ пункчӗсенчи ҫаратусемпе аркатусем ҫинчен» тесе ҫырнӑ доклачӗ фашистсене тӑрӑ шыв ҫине кӑларакан документ пулса тӑрать. Докладӑн авторӗ В. хулине Германи чаҫӗсем йышӑннӑ хыҫҫӑнах хӑй пӑхса ҫаврӑнса, ҫакна палӑртни ҫинчен пӗлтерет: совет войскисем чакнӑ хыҫҫӑн тепӗр сехетрен ҫаратассипе аркатассин тискер алхасӑвӗ пуҫланнӑ. Акӑ мӗн пӗлтерет ун ҫинчен доклад:

«Ҫавӑнтах талккишӗпех ҫарату пуҫланчӗ. Тепӗр ирччен магазинсене пӗтӗмпе пекех... нимӗн юлмиччен пушатса хӑварнӑ... Пирӗн войскӑсен колоннисем, ҫавӑн пекех офицерсемпе чиновниксем те, хулана турата туранӑ пек тасатнӑ тата магазинсемпе складсенчи таварсене валеҫес ӗҫе (!) хутшӑннӑ (!) ».

«Ҫаратӑва чарма кӑнтӑрла иртсен янӑ патрульсем нимӗн те тума пултарайман.

Ҫак ӗҫе нисӗта та пӗр начальник те хирӗҫ тӑманнине кӑтартса памалла. Салтаксем магазинсене ҫаратнине кӑна мар, оборудованисене ҫӗмӗрнине те палӑртса ҫирӗплетнӗ».

Германи салтакӗсен аллине мӗн лекнӗ, вӗсем ҫавна пӗтӗмпех аркатса пӗтереҫҫӗ, ҫак ӑссӑр тискерлӗх фашистсен уполномоченнӑйне те тӗлӗнтернӗ.

«Пӗтӗмпе аркатса пӗтерес ҫӑткӑнлӑх мӗнпур салтаксене ҫавӑрса илнӗ тесе шутлама пулать», — тесе меланхоликла асӑрхаттарать ҫав тӗлӗнмелле документӑн авторӗ.

Германи ҫарӗн генеральнӑй штабӗ 1941 ҫулти июлӗн 13-мӗшӗнче кӑларнӑ 11-мӗш номерлӗ инструкци хӗвелтухӑҫӗнче урана тӑхӑнмалли трофейлӑ япаласене тытса илесси пирки калать тата урана тӑхӑнмалли япаласене чӗррисенчен кӑна мар, вилнисенчен те мӗнле тӑпӑлтарса илмеллине кӑтартса парать.

Инструкцире тӳррӗмӗн те пӗр каварлӑн вӑрӑ-хурахланма сӗнеҫҫӗ тата «тыткӑна лекнӗ вырӑссене урана тӑхӑнмалли япалисене туртса илме кирли» ҫинчен кӑтартса параҫҫӗ.

Илсе кӑтартнӑ приказсенче, циркулярсемпе инструкцисенче, вӗсене лайӑх якатса тунӑ пулин те, Германи ҫарӗн чӑн-чӑн пурнӑҫӗ палӑрса тӑрать. Германи пропаганди Германи ҫарӗн «мораллӗ виҫи пысӑкки» ҫинчен саракан легендӑча, «Германи ҫарӗ пур енчен те йӗркеллӗ» текен легендӑна, ҫаратусемпе пусмӑрланисем ҫинчен калани совет пропаганди шухӑшласа кӑларнӑ япала пулса тӑрать текен легендӑна ҫав приказсем сирсе пӑрахаҫҫӗ.

Ҫӳлте кӑтартса панӑ документсемпе пӗрле пирӗн алла Бруно Брем текен скерӗн 1941 ҫулта тухнӑ «Ютҫӗршыв ҫыннисем тӗлӗшӗпе нимӗҫсен хӑйсене мӗнле тыткаламалла» ятлӑ, «ҫар ӑшӗнче кӑна сарӑлмалла» текен кӗнеки те лекнӗ. Ҫак официаллӑ издание, Гитлерӑн захватчикла политикине тӳрре кӑларас задачӑна лартакан фашистсен яланхи сӳпӗлтетӗвӗпе пӗрлех, ҫакнашкал тӗлӗнтерекен сӑмахсем те пур.

Автор хӑйӗн салтакне чӗнсе ҫапла калать:

«Ютҫӗршыва эсӗ ҫӗнтерӳҫӗ пулса кӗретӗн пулсан, сан ҫине тӗлӗнсе кӑна пӑхмӗҫ, сана, хӗҫпӑшаллӑскерне, курайманлӑхпа кӗтсе илӗҫ, санран пытанса ҫӳрӗҫ, санран пӑрӑнса кайӗҫ...

Сан ҫӗршывӑн хӑвачӗ хӑй умӗнче хӑратса тӑни ытти халӑха, эсӗ хӑвна ху чарусӑр тыткаласан та, пусарса хурать ӗнтӗ тенипе хӑвна ху ан лӑплантар. Хӑратнипе власть тытӑмӗ тума ҫук; хӑй ҫине йӗрӗнсе, кураймасӑр пӑхтаракан ҫӗнтерӳҫӗ хӑй ҫӗнтерӗвӗн ҫимӗҫӗсене нумаях алӑра тытса тӑраймасть».

Юлашкинчен ҫапах та ҫав ирсӗр гитлеровецӑн тӗрӗс сӑмахӗ тухрӗ. Ҫӗршер миллион ҫын гитлерла бандитсене кураймасӑр йӗрӗнсе пӑхаҫҫӗ. Эпир килӗшетпӗр авторпа, хӑратнипе власть тытӑмӗ тума ҫук, «хӑй ҫине йӗрӗнсе, кураймасӑр пӑхтаракан ҫӗнтерӳҫӗ хӑй ҫӗнтерӗвӗн ҫимӗҫӗсене нумаях алӑра тытса тӑраймасть».

Ҫапла, гитлеровецсем хӑйсем тытса илнине нумаях алӑра тытса тӑраймӗҫ. Ҫакӑ вӑл, пӗтӗм тӗнчери ирӗклӗхе юратакан халӑхсем Гитлерла Германи ҫине таса курайманлӑхпа тата йӗрӗнсе пӑхни мӗнле тӗрӗс, вӑл та ҫавӑн пекех тӗрӗс.

* * *

Пур корреспондентсене те нимӗҫсен циркулярӗсемпе инструкцийӗсен оригиналӗсене кӑтартнӑ тата вӗсен фотокопийӗсене валеҫсе панӑ.

Англипе Америка декларацийӗ

ВАШИНГТОН, августӑн 14-мӗш. (ТАСС). Шурӑ Ҫурт, пичетре пӗлтерме, США президенчӗпе Великобритани премьер-министрӗ алӑ пуснӑ ҫак заявленине пичетлесе кӑларнӑ:

«США президенчӗ тата Пӗрлешӳллӗ Королевствӑри унӑн величествин правительстви ячӗпе премьер-министр Черчилль тинӗсре тӗл пулнӑ. Вӗсемпе пӗрле икӗ правительствӑн официальнӑй ҫыннисем, вӑл шутра ҫарӑн, флотпа авиацин аслӑ офицерстви пулнӑ. Хӗҫпӑшалсем, США хӗҫпӑшаллӑ вӑйӗсене кивҫенле е аренда йӗркипе парасси ҫинчен кӑларнӑ закон тӑрӑх хӗҫпӑшалсем тӑратассин мӗнпур проблемисене, ҫавӑн пекех тата агрессие хирӗҫ активлӑн кӗрешекен ҫӗршывсенчи хӗҫпӑшаллӑ вӑйсен проблемине вӗсем малалла пӑхса тухнӑ.

Канашлусенче Англин ҫар снабженийӗн министрӗ Бивебург пулнӑ, вӑл США-ри тивӗҫлӗ представительсемпе пӗрле детальсем ҫинчен сӳтсе-явас тӗлӗшпе Вашингтона кайма шутлать. Ку канашлусенче ҫавӑн пекех Совет Союзне ӑна кирлӗ хатӗрсем парса тӑрас ыйтӑва та сӳтсе-яваҫҫӗ.

Президентпа премьер-министр темиҫе хутчен канашлу туса ирттернӗ. Вӗсем Германин гитлерла правительствипе ун ҫумне пӗрлешнӗ ытти правительствӑсем ытти ҫӗршывсене вӑрҫӑпа тытса илсе, вӗсенче ҫар вӑйӗпе пуҫпулса тӑрас политикӑна тытса пынӑ пирки тӗнчери цивилизаци умне тухса тӑнӑ хӑрушлӑх ҫинчен сӳтсе-явнӑ. Черчилльпе Рузвельт ҫав хӑрушлӑх умӗнче США-па Великобритани правительствисем хӑйсен ҫӗршывӗсен хӑрушсӑрлӑхне ҫирӗплетес тӗлӗшпе туса пыракан конкретлӑ мероприятисене тӗплӗн палӑртнӑ. Президентпа премьер-министр ҫакӑн пек пӗрлехи деклараци йышӑнма пӗр-пӗрипе килӗшнӗ: США президенчӗ тата Пӗрлешӳллӗ Королевствӑри унӑн величествин правительствин ячӗпе премьер-министр Черчилль, пӗрле сӳтсе-явнӑ хыҫҫӑн, вӗсен ҫӗршывӗсен нациллӗ политикин хӑшпӗр пӗтӗмӗшлӗ принципӗсем — хӑйсем тӗнчен ырӑ пуласлӑхӗшӗн шанӑҫ хурса тӑракан принципсем ҫинчен пӗтӗм халӑха пӗлтерме кирлӗ тесе шутлаҫҫӗ.

1. США-па Великобритани урӑх территорисем е ытти пурлӑха тытса илме тӑрӑшмаҫҫӗ.

2. Тивӗҫлӗ интерес тытакан халӑхсен хӑйсен ирӗклӗ кӑмӑлӗпе килӗшмесӗр территорисене кирек-мӗнле улӑштарнине те вӗсем килӗшмеҫҫӗ.

3. Вӗсем пур халӑхсем те хӑйсем мӗнле пурӑнас тенӗ — ҫавӑн пек правлени формине суйласа илме пултарас правӑна хисеплеҫҫӗ: суверённӑй прависемпе самоуправленине вӑйпа ирӗксӗрлесе туртса илнӗ халӑхсен ҫав прависене вӗсем ҫӗнӗрен туса хума тӑрӑшаҫҫӗ.

4. Хӑйсен хальхи обязательствисене тивӗҫлӗ йӗркепе пӑхӑнса, вӗсем ҫакӑн пек положени туса хума тӑрӑшаҫҫӗ: пур ҫӗршывсем те — аслисемпе пӗчӗккисем те, хӑйсем ҫӗнтернисем е хӑйсене ҫӗннисем те, — вӑл ҫӗршывсене экономика тӗлӗшӗнчен чечекленме кирлӗ суту-илӳ патне тата тӗнчери чӗртавар источникӗсем патне пурте пӗртанлӑ никӗс ҫинче пыма пултарччӑр.

5. Вӗсем, пур ҫынсем валли те чылай лайӑхрах пурнӑҫ туса хурас, экономика енӗпе аталанса пыртармалла тата социальнӑй обеспечени туса хурас тӗллевпе, пур ҫӗршывсем хушшинче те экономика облаҫӗ енӗпе тачӑ, туслӑ ҫыхӑну тӑвассишӗн кӗрешеҫҫӗ.

6. Нацистла тиранине татӑклӑнах пӗтерсе тӑкнӑ хыҫҫӑн, вӗсем пур ҫӗршывсене те хӑйсен территорийӗсенче хӑрушсӑрлӑхра пурӑнма май паракан мир туса хурасса, ҫавӑн пекех пур ҫӗршывсенчи пур ҫынсем те хӑйсен ӗмӗр тӑршшӗне хӑрушлӑхпа асаплӑха пӗлмесӗр пурӑнса ирттермелли положени туса хурасса шанаҫҫӗ.

7. Ҫавӑн пек мир пурне те тинӗссемпе океансем ҫинче пӗр чӑрмансӑр, ирӗклӗн ҫӳреме май памалла.

8. Вӗсем ҫапла шутлаҫҫӗ: реализмлӑ тата духовнӑй йӗрке тӑрӑх пырса, пур государствӑсем те хӗҫпӑшаллӑ ҫар вӑйӗсемпе усӑ курма пӑрахмалла, мӗншӗн тесен, хӑйсен чиккисен леш енчи ҫӗршывсене агрессипе хӑратакан е хӑратма пултаракан государствӑсем ҫӗр ҫинчи, тинӗсрипе сывлӑшри хӗҫпӑшаллӑ вӑйсемпе малалла та усӑ курсан, малашне пулас мире ниепле те сыхласа хӑварма ҫук. Черчилльпе Рузвельт ҫапла шутлаҫҫӗ: пӗтӗмӗшле хӑрушсӑрлӑхӑн анлӑрах та шанчӑклӑрах системине туса хуриччен, ҫавӑн пек ҫӗршывсене хӗҫпӑшалсӑрлатмалла. Англипе США мире юратакан халӑхсене хӗҫпӑшалланассин йывӑрлӑхӗнчен хӑтӑлма ҫӑмӑллӑх кӳме пултаракан, пурнӑҫа кӗртме май пур ытти мероприятисене те пулӑшаҫҫӗ тата ырлаҫҫӗ.

Алӑ пуснӑ: **Франклин Рузвельт,**
Уинстон Черчилль.

ЛОНДОН, августӑн 14-мӗш. (ТАСС). Рейтер агентстви пӗлтернӗ тӑрӑх, Англи премьер-министрӗ Черчилль США президенчӗпе Рузвельтпа тинӗсре тӗл пулнӑ, унта вӗсем Англипе Америка декларацине туса хатӗрленӗ. Ку деклараци союзниксем хальхи кӗрешӳре тытакан тӗллевсене, ҫавӑн пекех малашне пулас мирӗн никӗсӗ пулмалли тӗп принципсене палӑртса парать. Ҫак лайӑх вӑрттӑнлӑхра пулса иртнӗ тӗлпулу ҫинчен пичетӗн лорд-хранителӗ Эттли радио тӑрӑх официальнӑй йӗркепе пӗлтерӳ панӑ, вӑл Англипе Америка декларацийӗн текстне, Вашингтонри Шурӑ Ҫурт пичетлесе кӑларнӑскере, вуласа панӑ.

Индири хаҫатсем Хӗрлӗ Ҫарӑн геройла кӗрешӗвӗ ҫинчен

КАБУЛ, августӑн 14-мӗш. (ТАСС). Инди хаҫачӗсем, Хӗрлӗ Ҫар фашистла захватчиксене хирӗҫ тӑрса ҫапӑҫасси кашни кунах ҫирӗпленсе пырать, нимӗҫ фашисчӗсен ҫарӗн положенийӗ йывӑрланнӑҫемӗн йывӑрланса пырать, тесе ҫыраҫҫӗ. Ҫавӑнпа та ӗнтӗ Германи командованийӗн хӑйӗн планӗсене улӑштармалла тата палӑртса хунӑ вырӑнсене йышӑнса илессине пӑрахӑҫа кӑлармалла пулнӑ.

«Бомбей кроникл» хаҫат вӑрҫӑн ултӑ эрне хушшинчи итогӗсем ҫинчен сӑмах тапратса, ҫапла ҫырать: Гитлер Россия ҫине кӗрсе кайнӑранпа тултарнӑ ултӑмӗш эрнен вӗҫнелле хӗвелтухӑҫ фронтӗнче пулса тӑнӑ ӗҫсем ҫине вырӑссем кӑмӑллӑн пӑхма пултараҫҫӗ, ҫав вӑхӑтрах, вӑл фюрерӑн штаб-хваттерӗнче пысӑк хӑрушлӑх ҫинчен шухӑшлаттармалла. Фашистсем совет авиацине пӗтерсе тӑкнӑ тата ҫапӑҫӑва советӑн юлашки резервисене илсе кӗнӗ тесе суяҫҫӗ. Халь ӗнтӗ фашистла пропагандистсем пӗтӗм вӑйне хурса хӑйсен ӑнӑҫсӑрлӑхне ҫиеле кӑларасшӑн. «Фашистла блицкригӑн» ултӑ эрни вырӑссем хирӗҫ тӑрса ҫапӑҫнине тата вӗсем нумай вӑхӑт хушши вӑйлӑн ҫапӑҫма пултарнине кӑтартса пачӗҫ.

Нимӗҫсем хӑйсем те, тесе ҫырать хаҫат малалла, Хӗрлӗ Ҫар боецӗсем юлашки майсем пӗтсе ҫитиччченех ҫирӗппӗн тӑрса ҫапӑҫнине йышӑнаҫҫӗ.

«Лидер» хаҫат умстатьяра ҫапла ҫырать: Гитлер планӗсем ӑнӑҫлӑ пулмарӗҫ. Ҫапӑҫура Германи ҫарӗн тӗп вӑйне пӗтерсе тӑкнӑ. Танксен чылай дивизийӗсене ҫӗмӗрсе стройран кӑларнӑ.

«Трибюн» хаҫат ҫапла паллӑ тӑвать: Сталин кӑтартнине пурнӑҫа кӗртсе, Хӗрлӗ Ҫар чаҫӗсем каялла чакнӑ чухне мӗнпур запассене пӗтерсе тӑкни тата партизансен кӗрешӗвӗ Германишӗн пысӑк йывӑрлӑхсем кӑларса тӑратаҫҫӗ. Халь ӗнтӗ Гитлер Совет Союзӗ ҫине вӑрҫӑпа тухса хӑйне валли вилӗм тупмалли пысӑк йӑнӑш тунине йышӑнмасӑр тӑма пултараймасть. Вӑл хӑйне вилӗм патне илсе пыракан вӑй умӗнче тӑрать. Хӗрлӗ Ҫар пысӑк идейӑпа хавхаланса кӗрешекен ҫар пулса тӑрать. Ҫакӑнта ӗнтӗ вырӑссем ӑнӑҫлӑн хирӗҫ тӑрса ҫапӑҫнин сӑлтавӗ.

Германири шалти лару-тӑру ҫинчен Америкӑри пичет мӗн ҫырать

НЬЮ-ИОРК, августӑн 14-мӗш. «Нью-Иорк таймс» хаҫат ҫапла пӗлтерет: Швейцаринчи «Трибюн де Женев» хаҫатӑн Берлинри корреспонденчӗ Берлинран пӗлтернӗ тӑрӑх, Берлин хули тата Германири ытти хуласем ҫине таттисӑр бомбӑсем пӑрахнӑ пирки Германири халӑхӑн мораллӗ состоянийӗ питӗ начарланнӑ.

Ассошиэйтед пресс агентстви пӗлтернӗ тӑрӑх, Германири хуласем ҫине бомбӑсем пӑрахни нимӗҫсен мораллӗ состоянине чакарать. Хӗвелтухӑҫ фронтӗнчен Германин аманнӑ салтакӗсемпе офицерӗсене тиенӗ поездсем пӗр таттисӑр пырса тӑнипе Берлинра, Гамбургра тата ытти хуласенче те халӑх хытах пӑшӑрханни сисӗнет. Совет ҫарӗсем вӑйлӑн хирӗҫ тӑни, тесе ҫырать хаҫат, Европӑри халӑхсене Германи фашизмне хирӗҫ кӗрешме хавхалантарать.

Германирен тин ҫеҫ пынӑ ҫынсем ҫапла каласа параҫҫӗ: Совет Союзне хирӗҫ пыракан вӑрҫӑ пирки халӑх ҫавтери хытӑ кӳреннипе, тарӑхнӑ халӑхӑн выступленисем пуласран полици влаҫӗсен уйрӑм мерӑсем йышӑнмалла пулнӑ.

СТАМБУЛ, августӑн 14-мӗш. Сирин Бейрутра тухакан «Жур» хаҫачӗ ҫапла ҫырать: нейтральнӑй ҫӗршывӑн пӗр дипломачӗ, Германия СССР ҫине тапӑннӑ хыҫҫӑн Берлинран тавӑрӑннӑскер, фашистсен руководителӗсем панӑ распоряжени тӑрӑх Берлин урамӗсенче пулеметсем вырнаҫтарса лартни ҫинчен ҫирӗплетсе парать. Германири властительсем вӑрҫӑпа тарӑхнӑ халӑх массисен пӑлханӑвӗ ҫӗкленесрен хӑраҫҫӗ. (ТАСС).

Де Голль генералӑн заявленийӗ

СТАМБУЛ, августӑн 14-мӗш. (ТАСС). Генерал де Голль «Жур» хаҫат корреспонденчӗпе калаҫнӑ чухне ҫапла пӗлтернӗ: «Совет ҫарӗ чаплӑн хирӗҫ тӑни кучухнехи вӑрҫӑн ӗҫе татса паракан факторӗ пулса тӑрать. Совет ҫарӗ ҫавӑн пек ҫирӗппӗн хирӗҫ тӑни пире кӑшт сывлӑш ҫавӑрса илме май пачӗ пулсан, эпир пӗр куна та ахаль сая ямастпӑр, ҫӗнӗ ҫапӑҫӑва хатӗрленетпӗр».

Рейтер агентствин авиаци обозревателӗ Англи авиацийӗ Германи ҫине тапӑнни ҫинчен

ЛОНДОН, августӑн 14-мӗш. (ТАСС). Рейтер агентствин авиаци обозревателӗ ҫапла пӗлтерет: вӑрҫӑ пуҫланнӑранпа Кельн ҫине 100 хут вӗҫсе пынӑ. Августӑн 12-мӗшӗнче кӑнтӑрла «Бленхейм» йышши самолетсемпе вӗҫсе пырса тапӑнни халиччен Германи ҫине тапӑннисенчен чи вӑйли пулса тӑрать. Лондонра ҫапла паллӑ тӑваҫҫӗ: ҫак атакӑра, халиччен кӑнтӑрла пырса тапӑннӑ пек мар, противник тата вӑл оккупациленӗ территорисем ҫинче нумай вӑхӑт хушши вӗҫмелле пулнӑ, пӑрахнӑ бомбӑсен йывӑрӑшӗ те пысӑк пулнӑ, теҫҫӗ. Авторитетлӑ ҫынсем ҫапла калаҫҫӗ: Англи авиацийӗ ку вӗҫевре Германи ҫине иртнӗ хӗлле, ҫӗр вӑрӑм чухне, Англи ҫине нимӗҫсем бомбӑсем пӑрахнӑ пекех бомбӑсем вӑйлӑн пӑрахнӑ, теҫҫӗ.

Лондонра ҫакна паллӑ тӑваҫҫӗ: нимӗҫсен коммюникинче Англин «пӗчченшер самолечӗсем» е тата «начар вӑйӗсем» ҫинчен кӑна асӑнаҫҫӗ. Англин 3, 30, 300 самолечӗ вӗҫсе пырсан та, вӗсем пурӗпӗрех ҫапла калаҫҫӗ. Тӗрӗссипе илсен, Англин 300 самолечӗ Германи ҫине пырса тапӑнни час-часах пулать. Июнь тата июль уйӑхӗсенче виҫӗ эрне хушшинче кӑна Рур ҫине 2000 тонна ытла бомбӑсем пӑрахнӑ. Кунсӑр пуҫне, ҫав вӑхӑт хушшинчех, Кельн ҫине 1000, Бремен ҫине — 500 тонна бомбӑсем пӑрахнӑ. Вӗҫӗмсӗр, кашни каҫах, Англин 200 тата унтан та ытларах бомбардировщикӗсем Германи ҫине вӗҫсе каяҫҫӗ. Нимӗҫсен иртнӗ хӗлле Ковентрине атакӑланӑ бомбардировщикӗсем взрыв тӑвакан материалсене кашни пӗрер, чи нумай пӗр тонна ҫурӑ илнӗ пулнӑ. Англири ҫӗнӗ бомбардировщиксем 5, 6 тепӗр чухне тата 7-шер тонна та илсе каяҫҫӗ. Ҫакӑн пек бомбардировщиксем туса кӑларасси ӳссех пырать. Ҫавӑн пек пысӑк 100 самолет вӗҫсе кайни Англи ҫине халиччен вӗҫсе пынисенчен пуринчен те пысӑкрах сиен кӳме пултарать, тесе паллӑ тӑваҫҫӗ. Англин ҫӗнӗ бомбисем шултра ҫеҫ мар, вӗсем нимӗҫсен кирек мӗнле бомбинчен те вӑйлӑрах. Халь ӗнтӗ 1000 килограмлӑ бомбӑсене «вӑтаммисем» тесе шутлаҫҫӗ. Англи ҫине вӑйлӑн пырса тапӑннӑ юлашки уйӑх апрель пулнӑ. Нимӗҫсем ӑна рекордлӑ уйӑх тесе шутланӑ. Анчах Англи авиацийӗ июнь уйӑхӗнче Германи ҫине пӑрахнӑ бомбӑсем апрель уйӑхӗнче Англи ҫине пӑрахнӑ бомбӑсенчен ытларах пулнӑ.

Англи авиацийӗ Германи промышленноҫӗн центрӗсем ҫине вӑйлӑн пырса тапӑнни

Иртнӗ эрне хушшинче Англи авиацийӗ пысӑк активлӑх кӑтартнӑ. Германин Кельн, Штеттин, Бремен, Оснабрюк тата ытти хулисем ҫине бомбӑсем ӑнӑҫлӑн пӑрахнӑ. Рейтер агентстви ҫапла пӗлтерет: Англи авиацийӗ августӑн 12-мӗшӗнче Кельн ҫине пырса тапӑнни халиччен кӑнтӑр кунӗнче Германи ҫине пырса тапӑннисенчен чи вӑйли пулнӑ. Хулана чылай пысӑк сиен кӳнӗ. Англи самолечӗсем пӑрахнӑ бомбӑсем чугунҫулӑн центральнӑй станцийӗ ҫине ӳкнӗ, ӑна пӗтӗмпе пекех пӗтерсе тӑкнӑ. Станцинче вилнисем нумай. Обществӑллӑ вырӑнсене тата ишӗлнӗ ҫуртсен стенисем ҫине час-часах: «Бомбӑсемпе ҫакӑн пек аркатнисемшӗн эпир пирӗн фюрера тав тӑватпӑр», тесе ҫырса хураҫҫӗ.

Ҫавнашкалах тата Берлин ҫине, Магдебург, Ганновер районӗсенчи промышленноҫлӑ предприятисем тата Эссенри ҫар снаряженийӗсен Крупп завочӗсем ҫине бомбӑсем вӑйлӑн пӑрахнӑ.

Англи авиаци министерствин коммюники

ЛОНДОН, августӑн 14-мӗш. (ТАСС). Англи авиаци министерствин коммюникинче каланӑ тӑрӑх, августӑн 14-мӗш ыран тенӗ чух ҫӗрле противникӑн самолечӗсем Англи территори ҫине вӗҫсе пыман.

Англин Тобрукри гарнизонӗн положенийӗ

ЛОНДОН, августӑн 14-мӗш. (ТАСС). «Дейли телеграф энд Морнинг пост» хаҫатӑн ятарласа кайнӑ корреспонденчӗ Англин Тобрукри гарнизонӗнче темиҫе хут пулса курни ҫинчен ҫырнӑ.

Корреспондент ҫырнӑ тӑрӑх, Тобрукри гарнизон Англи, Австрали тата Инди салтакӗсенчен тӑрать. Апла пулсан та, противник малтан вӑл гарнизона шанчӑксӑр тесе шутланӑ, халь вӑл хӑйӗн позицине ҫирӗплетнӗ кӑна мар, тата наступлени тума тытӑннӑ. Тобрука сыхласа тӑни Англин зенитнӑй артиллерийӗн пахалӑхне кӑтартса парать.

Апрелӗн 9-мӗшӗпе июлӗн 31-мӗш хушшинче Тобрук ҫине сывлӑшран тапӑнса 437 хутчен бомбӑсем пӑрахнӑ, вӗсенчен 277 хут кӑнтӑрла, 160 хут ҫӗрле. Ҫак хисепрен пикировка туса 48 хут бомбӑсем пӑрахнӑ. Противник Тобрук ҫине 350 тонна бомба пӑрахнӑ тесе шутлаҫҫӗ.

Фашистла хаҫатсем йышӑнни

Германире апат-ҫимӗҫ тӗлӗшпе положени йывӑррине фашистла хаҫатсем хӑйсем те пытарма пултараймаҫҫӗ. Ҫапла, «Берлинер берзенцейтунг» хаҫат фронта пӑсӑлнӑ апат-ҫимӗҫсем яни час-часах пулни ҫинчен пӗлтерет. Ҫакӑ вара Германи ҫарӗн салтакӗсене кӑна мар, тата командӑй состава та тарӑхтарать.

Германи фашисчӗсем Венгрире хуҫаланни

ЦЮРИХ, августӑн 14-мӗш. (ТАСС). Венгрин хӑйсен халӑхне сутнӑ правителӗсем пулӑшнипе нимӗҫ фашисчӗсем Венгрире хӑйсем хуҫаланса пурӑнаҫҫӗ, вӗсем ҫӗршыва уҫҫӑнах ҫаратаҫҫӗ. Мӗнпур продуктсене: тырпулсене, ҫусене, аш-какая, пахча-ҫимӗҫсене, улмаҫырласене йӑлтах Германине илсе каяҫҫӗ. Ҫакӑн пек ҫаратнине пула вырӑнти халӑхӑн ирӗксӗрех выҫӑ лармалла тивет. Нумайӗш продуктсене тупса илме те ҫук, вӗсен хакӗсем ытла та ӳссе кайнӑ. Юлашки вӑхӑтра хаксем 50 процент ӳснӗ.

Продовольствин ытти продукчӗсем те, ҫавӑн пекех тата промышленность таварӗсем те вӑйлӑн хакланнӑ. Венгрин Кошицӑра тухса тӑракан «Фельвидеки уйшаг» хаҫачӗ булочнӑйсем умӗнче иртен пуҫласах пысӑк черетсем тӑрса кайни ҫинчен ҫырать. Снабжени япӑх пирки тата ҫӑкӑра пӗчӗк нормӑсемпе ҫеҫ панине пула халӑх питех те кӑмӑлсӑр. Будапештра тухса тӑракан «Эшти курир» хаҫат ҫырнӑ тӑрӑх, виртен пӗҫернӗ ҫӗнӗ сортлӑ «ҫӑкӑрӑн» пӗр килограмӗ 54 филлер тӑрать, ҫав вӑхӑтрах ахаль йышши ҫӑкӑрӑн хакӗ кило 40 филлер ҫеҫ. Будапештри 270 булочнӑйран 80 булочнӑйӗ ҫӗнӗ сортлӑ «ҫӑкӑр» пӗҫерсе кӑлараҫҫӗ. Белградра тухса тӑракан «Донау цейтунг» хаҫат ҫырнӑ тӑрӑх, Венгрире 1938 ҫулта халӑх хушшинче ҫӳрекен укҫа 747 миллион пенгӧ пулнӑ ҫӗртен кӑҫал пӗр миллиард та 634 миллион пенгӧа ҫити ӳснӗ.

—◎—

Кӗрхи тулӑ выраҫҫӗ

ВӐРНАР, августӑн 14-мӗш. **(Телефонпа).** Зеленовкӑри Ленин ячӗпе тӑракан колхозӑн 4-мӗш бригади ыраш вырса пӗтерчӗ. Халь вӑл кӗрхи тулӑ вырать.

Ыраш вырнӑ ҫӗрте Палагина, Ерошкина, Храмкина колхозницӑсем стахановла ӗҫлерӗҫ, вӗсем кулленхи нормӑна ытлашшипех тултарса пычӗҫ.

Сергей ВАНИН.

Пятницкий ячӗпе тӑракан хор Шупашкарта пулчӗ

Пӗтӗм Совет Союзӗнче мухтава тухнӑ Пятницкий ячӗпе тӑракан государство хорӗ августӑн 13-мӗшӗпе 14-мӗшӗнче Шупашкарта, Чӑвашсен Государство Академи театрӗнче концертсем пачӗ. Пятницкий ячӗпе тӑракан хор вырӑс халӑхӗн авалхи юррисене, халӗ фашистла вӑрӑ-хурахсене ҫӗмӗрсе тӑкма чӗнекен хӑватлӑ та пысӑк хаваслӑ юрӑсене юрласа пачӗ. Шупашкар хулин халӑхӗ вырӑс халӑхӗн юррисемпе ташшисене питӗ ӑста юрласа-ташласа панине хаваслӑн йышӑнчӗ.

Мӗнпур славян халӑхӗсен Мускаври митингӗ ҫинчен ютҫӗршывсенче мӗн ҫыраҫҫӗ

ТЕГЕРАН, августӑн 14-мӗш. Мӗнпур славян халӑхӗсен Мускаври митингне пухнӑ май советӑн Иранри посольствине Иранра пурӑнакан славянсем нумай ҫырусем яраҫҫӗ, ку ҫырусене вӗсем Мускава яма ыйтаҫҫӗ.

Болгарсен нумай йышлӑ групи мӗнпур славян халӑхӗсен митингӗн президиумне янӑ чӗнӳре ҫапла ҫырнӑ: «Эпир, болгарсен групи, гитлерла фашистла бандӑна пӗтӗмпех ҫӗмӗрсе тӑкиччен хамӑрӑн тусӗсемпе, тӑван славянсемпе тата паттӑр Хӗрлӗ Ҫарпа пӗрле кӗрешме хатӗр тӑратпӑр.

Чехословакин Иранри комитечӗ мӗнпур славян халӑхӗсен митингӗн президиумне янӑ телеграммӑра ҫапла ҫырать: «Чехословаксен Иранри колонийӗн ячӗпе сире хӗрӳллӗ салам яратпӑр. Эсир пуҫланӑ ӗҫ мӗнпур славян халӑхӗсем хушшинче малашне пулас тачӑ ҫыхӑнӑвӑн пуҫламӗшӗ пуласса ҫирӗппӗнех ӗненетпӗр».

КАИР, августӑн 14-мӗш. Югослави эмигрантӗсем пӗлтернӗ тӑрӑх, Мускавра мӗнпур славян халӑхӗсен митингӗ пулса иртни Сербире пурне те хытӑ интереслентернӗ. Хаяр репрессисене пӑхмасӑрах, Серби халӑхӗн пысӑк пайӗ Мускаври митинга радиопа трансляциленине итленӗ.

Панчево районӗнче пӗтӗм славянсен митингӗн чӗнӗвне итленӗ хыҫҫӑн, Серби партизанӗсен вӑрттӑн пухӑвӗ пулса иртнӗ. Ку пухура партизансем фашистла пусмӑртан пур славянсем те ирӗке тухиччен, Германипе Итали фашизмне татӑклӑнах ҫӗмӗрсе тӑкиччен алӑри хӗҫпӑшала пӑрахмасӑр кӗрешме чаплӑн тупа тунӑ. Ҫав пухурах «Партизансем тупа тумалли» сӑмахсен текстне туса хатӗрленӗ. Ҫак текста халӗ Югославири пур партизансем те чаплӑ обстановкӑра йышӑнаҫҫӗ. Халӗ пӗтӗм Серби тӑрӑх мӗнпур славян халӑхӗсен митингӗн чӗнӗвне ӑнлантарса парас ӗҫ пырать. Ку чӗнӗве питӗ пысӑк тиражпа вӑрттӑн пичетлесе кӑларнӑ, тата ӑна пӗтӗм ҫӗршыв тӑрӑх анлӑн сараҫҫӗ.

Испанин Францири беженецӗсен асаплӑ пурнӑҫӗ

ЛОНДОН, августӑн 14-мӗш. (ТАСС). «Дейли геральд» хаҫатӑн Лиссабонри корреспонденчӗ ҫапла пӗлтерет: Францири концентрациллӗ лагерьсенче пулнӑ Испанири республиканецсене пиншер ҫын Германие тата Африкӑна ӑсатнӑ. Иртнӗ ҫулта Виши правительствипе Мексика хушшинче килӗшӳ тунӑ пулнӑ, вӑл килӗшӳ тӑрӑх Испанири беженецсене Мексика хӳтлесе тӑмалла. Апла пулсан та, вӗсене чурасем туса хураҫҫӗ. Францире Испанири республиканецсем 100 пин ҫын шутланать. Вӑл шутран 50 пин ҫын Пиреней сӑрчӗсем ҫинчи концентрациллӗ лагерьсенче пурӑнаҫҫӗ. Концентрациллӗ лагерьсенче нумайӗшӗнче Испанири беженецсемпе пӗрле Австри, чехсен, Бельги тата Итали беженецӗсем-антифашистсем пур. Хупса лартнисем хушшинче вилекенсем йышлӑ, вӗсем выҫӑпа тата санитари енӗпе условисем начар пирки вилеҫҫӗ. Кунсӑр пуҫне, испанецсем пиншер ҫын Тулузӑри, Марсельри, Перпиньянри концентрациллӗ лагерьсенче пурӑнаҫҫӗ. Вӑл лагерьсене хупнӑ ҫынсене каторгӑри пек ӗҫлеттереҫҫӗ, тӳлесси сахал тӳлеҫҫӗ.

Ответлӑ редактор В. Я. ЯКОВЛЕВ.

„ГЛАВКИНОПРОКАТӐН"
ЧӐВАШ РЕСПУБЛИКИНЧИ КОНТОРИ
РЕСПУБЛИКӐРИ ЭКРАНСЕМ ҪИНЕ
„БОКСЕРЫ"
ятлӑ, саслӑ, художествӑллӑ ҫӗнӗ фильм кӑларать.
Сценарист П. КАПИЦА.
Режиссер В. ТОНЧУКОВ.
Композитор С. КАЦ.
Одессӑри киностудийӗн производстви. 1941 ҫ.
„Главкинопрокат" кӑларнӑ.

РЕДАКЦИ АДРЕСӖ: г. Чебоксары, ул. Володарского, 5, Дом печати. ТЕЛЕФОНСЕМ: редакторӑн — 0—67, редактор заместителӗн — 3—97, редакци секретарӗн — 4—40, пропаганда пайӗн — 4—97, парти пурнӑҫ пайӗн — 7—97, ялхуҫалӑхӗпе промышленность пайӗсен — 0—88, ҫырусемпе рабселькорсен пайӗн — 2—30, дежурнӑйӑн — 6—23, «Ленин ҫулӗпе» журналӑн — 0—85, издательство конторин—0—23.

НТ 5531.

Гор. Чебоксары, типография № 1 Управления издательств и полиграфии 58 84 п. л.